

*Izveštaj o radu Kancelarije zastupnika
Crne Gore pred Evropskim sudom za
ljudska prava u Strazburu za
2022. godinu*

SADRŽAJ

I UVOD.....	5
1. Uvodna riječ Zastupnice Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava	5
2. Osvrt na usvojeni Izvještaj o radu Kancelarije zastupnika za 2021. godinu.....	14
3. Osvrt na izvještaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2022. godinu.....	14
II Pregled najznačajnijih aktivnosti Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini	16
1. Organizacija Evropskog suda za ljudska prava - Predsjednik, Registrar i Sekcije Suda.....	16
2. Pregled rada Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini sa statističkim podacima.....	16
3. Ključne izmjene i proceduralni noviteti u radu Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini.....	18
3.1. Pravilo o podnošenju privremene mjere	19
3.2. Tradicionalni početak sudijske godine	20
3.3. Pokretanje nove javne platforme Evropskog suda za ljudska prava ECHR-KS	20
III MEĐUNARODNOPRAVNI POSTUPCI PROTIV CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA	23
1. Opšti statistički pregled na osnovu Godišnjeg izvještaja o radu Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru.....	23
2. Pregled utvrđenih povreda po članovima Konvencije u presudama Evropskog suda za ljudska prava koje su donijete u odnosu na Crnu Goru	25
3. Pregled i sadržaj predstavki koje se nalaze u radu Kancelarije zastupnika u 2022. godini.....	27
IV PRESUDE I ODLUKE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U ODNOSU NA CRNU GORU U 2022. GODINI.....	36
1. Presude Evropskog suda za ljudska prava donijete protiv Crne Gore u 2022. godini	36

2. Odluke o neprihvatljivosti predstavke Evropskog suda za ljudska prava donijete u odnosu na Crnu Goru u 2022. godini.....	40
3. Odluke Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru donijete na osnovu prijateljskog poravnanja u 2022. godini.....	44
4. Pregled postavljenih zahtjeva podnosilaca predstavki za pravično zadovoljenje i dosuđenih iznosa od strane Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini	47
a) Pojedinačni pregled po predmetima.....	47
4.1. Presude	47
4.2. Odluke.....	48
b) Ukupan pregled traženih i dosuđenih iznosa po svim osnovima	49
V POSTUPAK IZVRŠENJA PRESUDA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA	50
1. Opšte informacije o postupku izvršenja presuda Evropskog suda za ljudska prava	50
2. Statistički pregled Odjeljenja za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru	52
VI AKTIVNOSTI KANCELARIJE ZASTUPNIKA U CILJU AFIRMACIJE LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA I PREVENCIJE NJIHOVOG KRŠENJA	54
1. Ključne aktivnosti na nacionalnom i međunarodnom nivou.....	55
2. Autorska djela i publikacije Zastupnice i Kancelarije zastupnika	60
2.1. Analiza presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru za 2021. godinu.....	60
2.2. Publikacija „Smjernice i pregled odabrane sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima - pravo na slobodu izražavanja“	60
2.3. Vodič za policijske službenike kroz član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.....	61
2.4. Izvještaj Zaštita od zlostavljanja u Crnoj Gori	61
3. Članstvo u radnim grupama Savjeta Evrope.....	62

3.1. CDDH <i>ad hoc</i> pregovaračka grupa „46+1“ o pristupanju Evropske unije Konvenciji.....	62
3.2. Radna grupa CDDH-SCR (Zaštita ljudskih prava u doba krize).....	64
VII PREPORUKE I ZAKLJUČCI	65
1. Preporuke	65
2. Zaključci	71

I UVOD

1. Uvodna riječ Zastupnice Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava

Uvaženi predsjedniče Vlade,

Poštovani ministri i članovi Vlade,

Polazeći od dobro poznatog i utemeljenog standarda koji Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i sloboda (u daljem tekstu: „Konvencija“) predstavlja kao „cornerstone“ ideala i vrijednosti demokratskog društva, u kojem se opravdava kršenje nekog zagarantovanog prava jedino i samo onda ako proističe iz „demokratskog društva“, čast mi je i zadovoljstvo da Vam predstavim Izvještaj o radu Kancelarije zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava (u daljem tekstu: „Kancelarija zastupnika“) za 2022. godinu. Kroz dostavljeni Izvještaj na vjerodostojan i detaljan način predstavljena je izvještajna 2022. godina, koja kada je u pitanju fokus djelovanja i nadležnosti same Kancelarije zastupnika, svakako se može okarakterisati kao izazovna, imajući u vidu aspekte ekonomskog, društveno - političkog, socijalnog i pravosudnog sistema naše zemlje i ogromne poteškoće koje je donijela zdravstvena kriza izazvana pandemijom i koji zahtjevaju i nastavljaju da zahtjevaju značajan demokratski otpor u cilju izbjegavanja svih situacija da se vanrednim ovlašćenjima prikriju osnovna prava i sukobi u kontekstu vladavine prava¹.

Kada je u pitanju funkcionisanje Kancelarije zastupnika, čijim radom rukovodim, moram istaknuti da i pored poteškoća koje su se dešavale u samom funkcionisanju (nakon prelaska savjetničkog kadra na druge pozicije u Vladi, navedena radna mjesta su ostala upražnjena i još uvijek nijesu na adekvatan način kadrovski popunjena), svi predviđeni zadaci i obaveze su uspješno realizovani i Kancelarija zastupnika je nastavila da maksimalno posvećeno i predano obavlja poslove iz svoje nadležnosti, o čemu ćete u narednim stranicama ovog Izvještaja biti detaljno informisani.

¹ Evropska komisija za demokratiju putem zakona (Venecijanska komisija), “Poštovanje demokratije, ljudskih prava i vladavine prava tokom vanrednog stanja“: Mišljenja (CDL-AD(2020014), od 19. juna 2020. godine, stav 24.

Kroz sam Izvještaj dat je pregled i pozicija naše države pred Evropskim sudom za ljudska prava (u daljem tekstu: „Evropski sud” ili „Sud“).

Jasno prateći postavljene nadležnosti i ulogu Zastupnika, rad na ovogodišnjem Izvještaju pratio je niz poteškoća usljed novonastalih okolnosti, koje su pred nama postavile mnogobrojne izazove i pitanja sa kojima smo se morali pravno i faktički nositi i u hodu rješavati, (npr. Samo u jednom obraćanju, Sud nam je komunicirao 8 predmeta koji u sebi objedinjavaju 605 podnosilaca predstavki), ali sa jasnim i isključivim ciljem, a to je na prvom mjestu zaštita demokratije kao osnovnog elementa „evropskog javnog poretka“, koja predstavlja okruženje za potpunu i djelotvornu zaštitu ljudskih prava i jačanje institucija nacionalnog pravnog sistema Crne Gore u tom kontekstu. U ovom vremenskom okviru, ne smije se zanemariti činjenica da evropske integracije predstavljaju ključni pokretački faktor i glavni političko – strateški cilj za sve preduzete reforme u sistemu nacionalnog pravosudnog sistema, dok se sa druge strane odvija „redovan život“ pravosudnih institucija uz sprovođenje postupaka u kojim stranke pokušavaju da ostvare ili zaštite svoja subjektivna prava, pa ukoliko ne budu zadovoljne zaštitom istih od strane institucija na nacionalnom nivou, njihovu zaštitu traže pred međunarodnim sudom.

Izvještaj je pripremljen na osnovu rada na predmetima koji su bili u fokusu pažnje Evropskog suda, kako u odnosu na našu državu, tako i u odnosu na najnovije standarde vladavine prava koji se mogu ticati budućih postupaka. Da bi ovaj Izvještaj bio pregledan i jasan, isti je podijeljen po poglavljima u kojima je nakon pregleda i predstavljanja rada Evropskog suda, dat osvrt na međunarodne postupke koje naša država vodi pred Evropskim sudom, uz detaljno predstavljanje, između ostalog, analize postupaka koji se vode pred Evropskim sudom protiv Crne Gore, analize presuda i odluka koje je Evropski sud donio u izvještajnoj godini u odnosu na Crnu Goru, kao i postupka izvršenja presuda i odluka Evropskog suda.

Pored navedenog, kao Zastupnica države i njenih interesa pred međunarodnom sudskom instancom koja predstavlja kamen temeljac (*cornerstone*) evropske jurisprudencije, uz analitički pristup, kao i u ranijim Izvještajima, date su preporuke za preventivno djelovanje, a sve u cilju sprječavanja budućih povreda Konvencijom zaštićenih ljudskih prava i sloboda. Takođe, posebna pažnja usmjerena je i na rad i aktivnosti Kancelarije zastupnika, u cilju afirmacije zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda na nacionalnom nivou.

Kao što smo više puta isticali, Kancelarija zastupnika je *sui generis* stručna služba Vlade Crne Gore zadužena za zastupanje države u postupcima pred Evropskim sudom u kom smislu pred njom stoje veoma veliki pravni izazovi i stručno postavljeni zadaci. U tom smislu, Kancelarija zastupnika je i tokom ove izvještajne godine nastavila sa redovnim aktivnostima prema Evropskom sudu u postupcima pravne odbrane države, te moram naglasiti da i pored svih problema u funkcionisanju ni u jednom postupku nije bilo odlaganja ili kašnjenja u bilo kakvoj korespondenciji sa Evropskim sudom. Osim navedenog, odlična saradnja nastavljena je i sa Odjeljenjem za izvršenje presuda Evropskog suda, kao posebnim tijelom Komiteta ministara Savjeta Evrope (u daljem tekstu: „Komitet ministara“), u čijoj je nadležnosti nadzor nad izvršenjem presuda i odluka Evropskog suda. Važno je istaći i da je značajan broj aktivnosti Zastupnice bio usmjeren ka što bržem rješavanju „ustavne krize“ u kojoj se našla Crna Gora kada je od septembra mjeseca 2022.god. Ustavni sud CG ostao bez kvoruma za odlučivanje zbog odlaska određenog broja sudija u penziju. U tom smislu upućeni su dopisi Ustavnom odboru Skupštine CG i predsjedniku Ustavnog suda sa analizom značaja funkcionisanja ovog suda u punom kapacitetu i njegovog efikasnog rješavanja ustavnih žalbi.

Zbog same specifičnosti rada, Kancelarija zastupnika ima veoma mali broj, kako sistematizovanih, tako i popunjenih radnih mjesta i pored te manjkavosti u izvještajnoj godini, posao i obaveze koje su proizašle iz međunarodnopravne obaveze države su obavljani i uspješno završavani kao rezultat maksimalne posvećenosti, entuzijazma, stručnosti, kako same Zastupnice, tako i ostalih zaposlenih koji su svojim radom i profesionalnom stručnošću pokrivali širok djelokrug poslova u samoj Kancelariji, bez obzira na već utvrđen opis poslova i radnih zadataka. Sve to je dovelo da se tekuća godina završi veoma uspješno i ne ostane niti jedna neobrađena ili neposlata pisana opservacija koja je neophodna kako bi se učestvovalo u kontradiktornom postupku pred Evropskim sudom.

Kako bih slikovitije prikazala trenutnu situaciju, a i radi preglednosti, Kancelarijom rukovodi Zastupnica, g-đa Valentina Pavličić, kojoj u radu pomaže samostalni savjetnik III (jedan izvršilac), samostalni savjetnik I – prevodilac, vozač-dostavljač i samostalni referent – sekretarica. Jedno radno mjesto samostalnog savjetnika I tokom godine je popunjavano putem ugovora o privremenim i povremenim poslovima ili putem ugovora na određeno vrijeme, kao i radno mjesto samostalnog savjetnika I - prevodioca. Izvršioци koji su trenutno na tim

pozicijama pokazali su, prije svega, izuzetnu stručnost i znanje koje je neophodno za obavljanje ovih pozicija.

U skladu sa Konvencijom, Poslovníkom Evropskog suda i Uredbom o zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, Zastupnik Crne Gore je nadležan da zastupa državu, odnosno sve državne organe, u postupcima koji se pokreću predstavkom pred Evropskim sudom. U tim postupcima, zastupnik pruža sveobuhvatnu pravnu odbranu, analizom predstavki i dokumenata koja se dostavljaju od strane Evropskog suda, pribavljanjem izjašnjenja nadležnih državnih organa koji su obuhvaćeni pritužbama i pripremanjem pisanih izjašnjenja u vezi sa predmetom koji je izniet pred Evropskim sudom.

Pored navedenog, Zastupnik je nadležan za koordinisanje postupkom izvršenja presuda i odluka koje Evropski sud donese u odnosu na Crnu Goru, u kom dijelu dostavlja Akcione planove/izvještaje Komitetu ministara, koji vrši nadzor nad ovim postupkom u skladu sa članom 46 Konvencije. Kancelarija se bavi i analizom sudske prakse Evropskog suda, u cilju upoznavanja nacionalnih organa sa istom, kako bi preventivno djelovali u cilju zaštite Konvencijom zajemčenih prava i sloboda. U tom smislu, naročiti fokus rada Kancelarije je usmjeren na podizanje svijesti o značaju standarda Evropskog suda kroz objavljivanje publikacija i priručnika, kao i kroz niz predavanja na brojnim obukama, treninzima, seminarima i konferencijama. Sve navedeno čini opus opštih mjera koje se prezentuju Komitetu ministara, kao nadležnom za praćenje i nadzor nad izvršenjem mjera koje Visoke strane ugovornice preduzimaju na nacionalnom nivou u postupku izvršenja presuda Evropskog suda.

Analizirajući podatke koji su za Crnu Goru dati u Godišnjem izvještaju Evropskog suda², možemo zaključiti da se građani u velikom broju žale Evropskom sudu na povredu nekog konvencijskog prava, ali se ogroman broj podnijetih predavki, preko 90%, u preliminarnoj fazi ispitivanja odbacuje kao neprihvatljiv, zbog neispunjavanja strogih uslova prihvatljivosti. U slučajevima odbacivanja predavki u ovoj fazi, Evropski sud ne obavještava tuženu državu

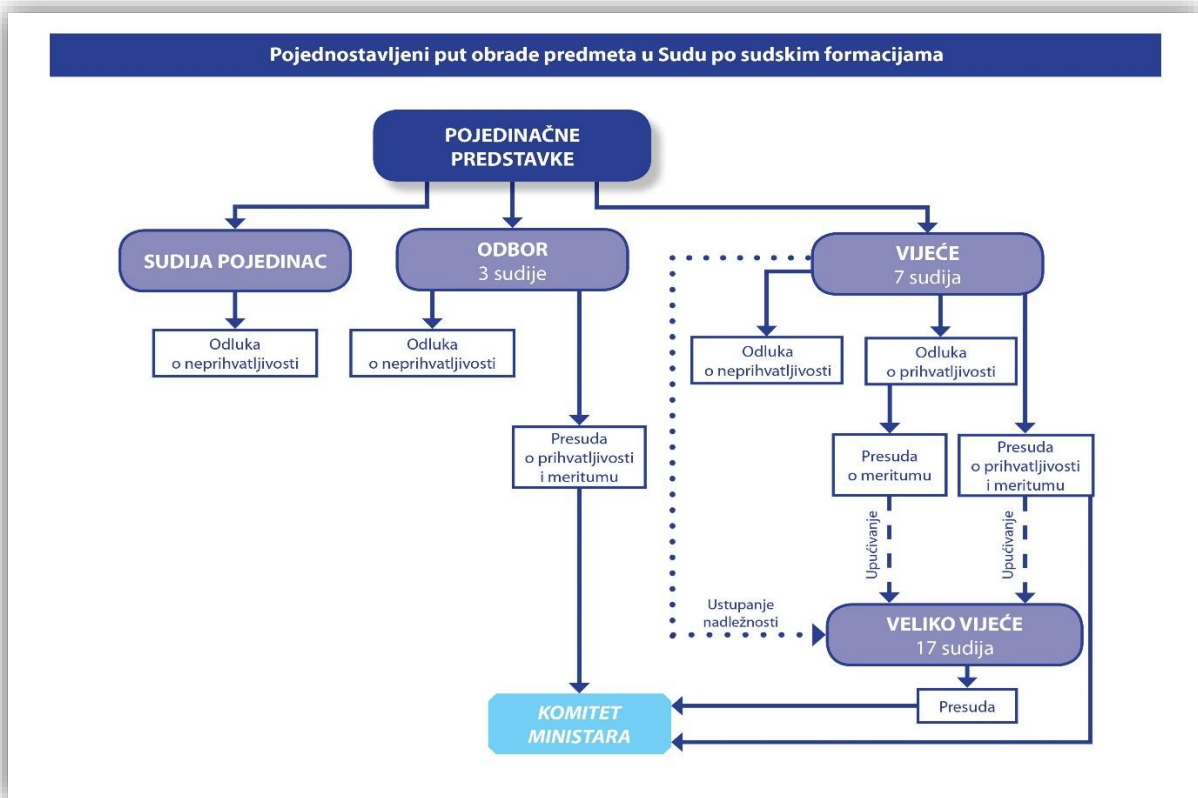
² Godišnji izvještaj Evropskog suda za ljudska prava za 2022. godinu, dostupan na linku: https://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2022_ENG.pdf

o odbacivanju, već isključivo podnosioca predstavke, u skladu sa pravlima Suda, iz kojih razloga, kao Zastupnik ne posjedujem informacije o sadržini i prirodi predstavki koje su odbačene u ovoj fazi.

Kancelarija zastupnika, kao stručna služba Vlade Crne Gore, strukturalno i organizaciono pripada Generalnom sekretarijatu Vlade, ali je u vršenju svojih nadležnosti samostalna, što je slučaj i sa statusom zastupnika drugih država, koji se u terminologiji Konvencije i Evropskog suda nazivaju Agentima Vlade (*“Government Agent”*). Izuzetak su postupci zaključenja prijateljskih poravnanja, gdje je zbog materijalne odgovornosti države, koja se novčano isplaćuje iz budžeta države, neophodna prethodna saglasnost Vlade. O ulozi zastupnika država i njihovom značaju u dijalogu sa Evropskim sudom, kao i njihovoj ulozi i doprinosu u pogledu izvršenja samih presuda i novoj strategiji rada Evropskog suda u prethodnoj godini govorio je i predsjednik Suda, g-din Robert Spano, na razmjeni mišljenja sa Komitetom ministara (1414. sastanak Komiteta ministara) u oktobru 2021. godine.

Kada je u pitanju postupak pred Evropskim sudom, odnosno metodologija rada te institucije, u skladu sa društveno-političkim okolnostima i sam Evropski sud se tokom godina reformisao na više načina. U tom smislu, počev od 90-ih godina, na najvišem nivou je održano više konferencija koje su definisale proceduru rada Evropskog suda, u cilju optimizacije postupka.

Evropski sud funkcioniše po principu podijeljenosti u nekoliko sudskih formacija: Sudija pojedinac (*Single-judge*), Odbor (*Committee*), Vijeće (*Chamber*) i Veliko vijeće (*Grand Chamber*).

Sudija pojedinac ispituje prihvatljivost pojedinačne predstavke i može takvu predstavku da proglasi neprihvatljivom ili da je skine sa liste predmeta Evropskog suda „ako se takva odluka može donijeti bez daljeg ispitivanja”. Ako sudija pojedinac ne proglasi predstavku neprihvatljivom ili je ne skine sa liste predmeta, ustupiće je Odboru ili Vijeću na dalji postupak.

Odbore, u sastavu od troje sudija, obrazuju Vijeća na određeni period. Odbor ispituje prihvatljivost pojedinačne predstavke i može takvu predstavku jednoglasnom odlukom da proglasi neprihvatljivom ili da je skine sa liste predmeta Evropskog suda „ako se takva odluka može donijeti bez daljeg ispitivanja”. Odbor može jednoglasnom odlukom i da proglasi predstavku prihvatljivom i da istovremeno donese meritornu presudu „ako je pitanje koje je predmet spora takvo da se odnosi na tumačenje ili primjenu Konvencije ili Protokola uz nju i već je razjašnjeno u ustaljenoj praksi Suda”.

Vijeće odlučuje meritorno o pojedinačnim predstavkama, koje sudija pojedinac ili Odbor prethodno nisu odbacili, odnosno povodom koje Odbor nije donio presudu. U svakom trenutku Vijeće može i da odbaci predstavku ukoliko utvrdi da nisu ispunjeni uslovi prihvatljivosti. Vijeća čine sedam sudija i organizovana su po Odjeljenjima. Ona se, kao i Odjeljenja, obrazuju na period od tri godine, a sudije koje ih čine određuje predsjednik Odjeljenja, u skladu sa sistemom rotacije, bez izričite obaveze da se zadovolje kriterijumi reprezentativnosti Vijeća. Sistemom rotacije izbjegava se da državi protiv koje je pokrenut postupak uvijek sudi isto sudijsko vijeće.

Veliko vijeće ima sudeću i savjetodavnu nadležnost. Ono presuđuje povodom pojedinačnih i državnih predstavki. Postupak pred Velikim vijećem pokreće se na dva načina. Najprije, Vijeće može donijeti odluku da se odrekne svoje nadležnosti u korist Velikog vijeća ukoliko se povodom predmeta koji se pred njim razmatra pokrene neko ozbiljno pitanje od značaja za tumačenje Konvencije ili Protokola uz nju, ili ukoliko rješenje pitanja pred Vijećem može da dovede do rezultata koji nije u saglasnosti s nekom prethodno donijetom presudom Evropskog suda, a sve pod uslovom da se nijedna stranka u sporu tome ne protivi. Drugi vid pokretanja postupka pred Velikim vijećem je u vidu žalbe protiv presude Vijeća. Nadležnost van suđenja Velikog vijeća sastoji se u davanju savjetodavnih mišljenja o pravnim pitanjima vezanim za tumačenje Konvencije i Protokola uz nju, a na zahtjev Komiteta ministara. Potpisivanjem Protokola br. 16 uz Konvenciju, Crna Gora, odnosno njeni najviši sudovi, dobili su mogućnost da se obrate Velikom vijeću zahtjevom za davanje savjetodavnog mišljenja, uz ispunjavanje neophodnih uslova.

Kada je u pitanju rad na predmetima koji se odnose na Crnu Goru zadržan je način sistematizovanja i funkcionisanja u njihovom rješavanju kroz takozvanu “*IMSI*” proceduru („*Procedure of immediate simplified communication of Chamber cases*“ - *Procedura brze pojednostavljene komunikacije predmeta koji se dodjeljuju u rad Vijeću ili Odboru*).

Ovim metodom rada, zastupnici su dužni da u odnosu na činjenični opis predmeta, ospore svaki navod podnosioca predstavke koji smatraju da nije tačan, jer se u suprotnom smatra da su saglasni sa istim. Na ovaj način, teret dokazivanja činjenica koje su navedene u predstavkama, kao i pozivanje na relevantno pravo, je na tuženim državama, odnosno njihovim zastupnicima. Za razliku od ranijih procedura, gdje je sam Evropski sud na osnovu dostavljene dokumentacije pripremao činjeničnu analizu predmeta, prema *IMSI* proceduri, zastupnik ima dužnost da temeljno ispita svaki navod u podnijetoj predstavi i isti opovrgne odgovarajućim dokazima, ukoliko ima osnova za to.

Za *IMSI* proceduru, Evropski sud se opredijelio kako bi snažno razvio mogućnost obrade predmeta pred Odborom (*Committee*), u cilju ubrzavanja procedure odlučivanja po podnijetim predstavkama. Rukovodeći se i poštujući princip da ostavi dovoljno vremena za analiziranje novih pitanja koja se pokreću podnošenjem novih predstavki“, Evropski sud je proširio nadležnost ove sudske formacije, dajući mogućnost Odboru da donosi presude o osnovanosti u predmetima koji su označeni kao *WECL* predmeti. *WECL* predmeti (*well-established case-law*) su predmeti koji za činjenični i pravni osnov Evropski sud ima dobro ustanovljenu sudsku praksu i malo je vjerovatno da će doći do odstupanja od te prakse, uzimajući u obzir i presude iz *WECL* predmeta protiv drugih država, gdje je određeno pitanje već razmotreno od strane Evropskog suda.

Osim ovog načina rješavanja nastavljeno je i sa radom po proceduri (*non-contentious phase/contentious phase - NCP/CP*). Predsjednik Evropskog suda (na sastanku Registrara Suda i državnih zastupnika) ponovio je da mora postojati adekvatan nivo interakcije između nacionalnog i međunarodnog nivoa koji mora biti zasnovan na institucionalnom i intenzivnom dijalogu između državnih organa i Evropskog suda. Platforma za dijeljenje informacija koje se tiču same sudske prakse dostupna je kroz *Superior Courts Network* (mreža najviših sudova). Prilikom reformisanja i uspostavljanja novih metoda u svom radu, a polazeći od primarne obaveze Visokih strana ugovornica da obezbijede djelotvornu implementaciju Konvencije na nacionalnom nivou, Evropski sud je proširio princip rada, implementirajući podijeljenu odgovornost funkcionisanja konvencijskog sistema. Sam proces rada na predmetima koji je poznat kao *Interlakenski proces* je zatvoren, pa se rad nastavio na tipologiji predmeta, gdje se predmeti dijele u dvije kategorije: *na očigledno neprihvatljive i očigledno prihvatljive predmete*. Osim navedenog, tu su grupisani *predmeti koji su dodijeljeni u rad sudiji pojedincu*

i *WECL fast-track* predmeti.

Kada je u pitanju *NCP/CP* procedura u radu na predmetima, upravo je uvođenjem vanraspravne procedure, promovisan princip podijeljene odgovornosti kroz opsežnije učešće samih zastupnika država već u fazi obrade predmeta. Uvođenjem ove novine u postupanju sa predmetima, Evropski sud nastoji da Visokim stranama ugovornicama (državama koje su pristupile Konvenciji) ustupi još jednu značajnu ulogu, a to je iniciranje i predlaganje što češćih prijateljskih poravnanja i jednostranih deklaracija, a u skladu sa zaključcima sa Konferencije u Kopenhagenu. Naime, Deklaracijom iz Kopenhagena preporučeno je da Komitet ministara, uz konsultaciju sa Evropskim sudom, ispita na koji način može da se obezbijedi brzo i efikasno rješavanje predmeta, a naročito repetitivnih predmeta, u kojima su strane otvorene da se spor riješi putem prijateljskog poravnanja ili jednostrane deklaracije. U tom smislu, od strane Registra Evropskog suda upućeno je pismo zastupnicima država, kojim se isti ohrabruju da pristupe vanraspravnom rješavanju ponavljajućih predmeta.

Tokom izvještajne godine, predmeti koji su od strane Evropskog suda bili komunicirani Kancelariji zastupnika, upravo su zasnovani na ovoj proceduri rada (način i broj komuniciranih predmeta je u isključivoj nadležnosti Evropskog suda). Kada je u pitanju ovaj način rada koji obavezuje zastupnike država, potrebno je naglasiti da određeni predmeti koji su komunicirani po *NCP* proceduri Kancelariji zastupnika, nisu riješeni u vanraspravnoj proceduri, jer prema procjeni Zastupnice, stanje u spisima predmeta, okolnosti i iznijete pritužbe, nisu ukazivali na nesporno postojanje povrede Konvencije, dok je tokom izvještajne godine u određenim predmetima prihvaćen prijedlog koji je Evropski sud ponudio i u kojem se donošenje odluke očekuje tokom 2023. godine.

Konačno i tokom izvještajne godine Sud je nastavio da sprovodi testnu fazu vanraspravnog dijela postupka za određenu grupu predmeta, međutim kada je u pitanju komunikacija predstavki sa implikacijama sistemske prirode ili onih koje se mogu opisati kao „predmeti od značajnog uticaja“ (*impact cases*), gore pomenuta faza postupka se ne koristi, već je opšte pravilo da se primjenjuje uobičajeni postupak u okviru kojeg u vremenskom periodu od 16 (šesnaest) nedjelja od dana komuniciranja određenog predmeta, Vlada tužene države ima obavezu da se izjasni, kako o prihvatljivosti, tako i o meritumu predmeta.

2. Osvrt na usvojeni Izvještaj o radu Kancelarije zastupnika za 2021. godinu

Izvještaj o radu Kancelarije zastupnika za 2021. godinu, shodno Uredbi o zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, dostavljen je potpredsjedniku Vlade za unutrašnju i spoljnu politiku i Ministru pravde, ljudskih i manjinskih prava u Vladi Crne Gore, te razmatran na sjednici Vlade održanoj u junu 2022. godine, na kojoj je od strane svih članova Vlade ocijenjen kao izuzetno kvalitetan izvještaj koji oslikava na najbolji način stručan, vrlo zahtjevan i složen posao koji se odnosi na zastupanje države pred međunarodnim sudom. Izvještaj je u cjelosti usvojen sa svim predloženim preporukama i zaključcima koji su u njemu iznijeti, a koji se odnose na poboljšanje unutrašnjeg pravnog sistema u cilju što niže stope kršenja Konvencije. Kao i ranijih godina, Izvještaj je dostavljen i Skupštini Crne Gore - Odboru za ljudska prava i slobode. Skupštinski odbor je kroz svoj Plan aktivnosti za 2022. godinu planirao predstavljanje navedenog Izvještaja na svojoj sjednici tokom zadnjeg godišnjeg kvartala 2022. godine, ali Kancelarija zastupnika do sačinjavannja ovog Izvještaja nije dobila povratnu informaciju o istom.

3. Osvrt na izvještaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2022. godinu

Dana 12. oktobra 2022. godine, Evropska komisija objavila je Izvještaj o napretku Crne Gore u procesu pristupanja Evropskoj uniji za 2022. godinu³, u kojem se, kao i u svim prethodnim izvještajima, osvrnula na temeljna prava, pravosuđe, zakonodavni i institucionalni okvir zaštite ljudskih prava, te napredak naše države po pitanju ispunjavanja međunarodnopravnih obaveza.

U odjeljku posvećenom fundamentalnim pravima, Evropska komisija dala je pozitivnu ocjenu u odnosu na saradnju Crne Gore i Evropskog suda za ljudska prava i naročito konstatovala da je Crna Gora nastavila da obezbjeđuje dobar nivo saradnje s Evropskim sudom za ljudska prava, što ukazuje na rezultat rada Kancelarije zastupnika, imajući u vidu da je Kancelarija jedina institucija koja je ovlašćena da zastupa interese Crne Gore pred ovom međunarodnom sudskom instancom.

³ Izvještaj o napretku Crne Gore u procesu pristupanja Evropskoj uniji za 2022. godinu dostupan je na linku [Montenegro Report 2022.pdf \(europa.eu\)](#)

Podsjećanja radi, Evropska komisija se i u svojim prethodnim izvještajima takođe pozitivno izjasnila u pogledu ispunjavanja ovih međunarodnopravnih obaveza koje predstavljaju djelokrug poslova naše institucije.

Nadalje, istaknuto je da je tokom 2022. godine 381 nova predstavka u odnosu na Crnu Goru dodijeljena nekoj sudskoj od sudskih formacija, te da je na dan 15. jun 2022. godine 291 predstavka bila u radu pred Evropskim sudom. Evropski sud je donio presude u šest predmeta, od kojih je u pet utvrdio povredu jednog od Konvencijom zagarantovanih prava. Dok se većina utvrđenih povreda odnosila na kršenje prava na suđenje u razumnom roku, zbog prekomjerne dužine trajanja postupaka, Sud je u jednom predmetu utvrdio povredu prava na poštovanje privatnog i porodičnog života.

Pored navedenog, u Izvještaju je istaknuto da se nijedan predmet pred Evropskim sudom u odnosu na Crnu Goru ne nalazi pod pojačanim nadzorom Komiteta Ministara. Predmeti pod pojačanim nadzorom otkrivaju sistemske probleme u pravnom sistemu određene države i zahtijevaju preduzimanje hitnih mjera od strane nadležnih državnih organa u cilju ispravljanja utvrđene povrede.

Pozitivna ocjena Evropske komisije u objavljenom Izvještaju, potvrda su profesionalnog i predanog dugogodišnjeg rada Kancelarije zastupnika na polju zaštite i jačanja osnovnih ljudskih prava i sloboda, te promovisanja međunarodnih standarda i sudske prakse među državnim organima koji pružaju tu zaštitu građanima na nacionalnom nivou.

Rezultati rada Kancelarije zastupnika ogledaju se u kvalitetnoj i stručnoj pravnoj odbrani Crne Gore u postupcima pred Evropskim sudom, te u temeljnim i sveobuhvatnim pisanim Akcionim planovima/izvještajima u postupku izvršenja presuda pred Komitetom ministara Savjeta Evrope, koji ishoduju zatvaranjem predmeta. Osim navedenog, Kancelarija zastupnika, ulaže značajne napore i u kontinuitetu preduzima različite aktivnosti u saradnji sa brojnim državnim organima, ali i nevladinim organizacijama, u cilju edukacije i sprječavanja budućih kršenja konvencijskih prava i sloboda od strane nadležnih organa, o čemu će biti detaljnije riječi u nastavku Izvještaja.

Dosljedna primjena relevantnih međunarodnih standarda i tumačenje prava u duhu Konvencije, od strane državnih organa koji odlučuju o različitim pravima, obavezama i pravnim interesima

građana, ključno je za unaprjeđenje zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda na nacionalnom nivou, te suštinsko ostvarenje načela vladavine prava i pravne države.

II Pregled najznačajnijih aktivnosti Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini

1. Organizacija Evropskog suda za ljudska prava - Predsjednik, Registrar i Sekcije Suda

Izvještajna godina donijela je promjene i u kadrovskoj strukturi na mjestima predsjednika Suda i njegovih zamjenika kao i promjene u rasporedu sekcija Suda i njihovih predsjedavajućih. Naime, nakon okončanog trogodišnjeg predsjedničkog mandata sudije sa Islanda, g-dina Roberta Spana, mjesto predsjedavajućeg zauzela je sutkinja Siofra O'Leary (izabrana sutkinja ispred Irske). Mandat nove predsjednice Suda započet je 2. novembra 2022. godine. Istovremeno su imenovani i novi potpredsjednici Suda i to sudija iz Luksemburga, g.din Georges Ravarani i sudija iz Slovenije, g-din Marko Bošnjak, koji su istovremeno i predsjednici Sekcija – sudskih formacija u kojima se odlučuje o pravnim pitanjima.

Predmeti u odnosu na Crnu Goru su sve do 1. decembra 2022. godine razmatrani u okviru Petog odjeljenja (*Sekcija broj V*), da bi od tog datuma predmeti bili ispitivani u okviru Prvog odjeljenja (*Sekcija broj I*) čiji je predsjedavajući upravo novoizabrani potpredsjednik Suda g-din Marko Bošnjak, dok je potpredsjednik Sekcije sudija iz Mađarske, Peter Paczolay. Osim predsjednika i zamjenika predsjednika Odjeljenja, u istom odjeljenju nalazi se još 8 (osam) sudija, među kojima je i nacionalni sudija ispred Crne Gore, g-đa Ivana Jelić. Registrar Prvog Odjeljenja je g-đa Renata Degener, a njena zamjenica je g-đa Liv Tigerstedt.

2. Pregled rada Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini sa statističkim podacima

Kao i svake godine, Visoke strane ugovornice i zainteresovana javnost upoznaju se sa statističkim pregledom rada Suda u prethodnoj godini tokom posljednje sedmice januara tekuće godine, kojom prilikom se predstavljaju i rezimiraju najznačajnije aktivnosti Evropskog suda sprovedene tokom prethodne godine.

Evropski sud tokom 2022. godine odlučivao je o otprilike 39 600 predstavki. Od tog broja, ispitivanje 4 168 predstavki je okončano donošenjem presude, od kojih je 3554 donijeto od strane Odbora od troje sudija, dok je sudija pojedinac odlučivao o otprilike 30 600 predstavki.

Na kraju 2022. godine, u radu Suda bilo je 74 650 predstavki. Ukupno 74% predmeta odnosilo se na 5 zemalja: Tursku - 20 100 predstavki, Rusku Federaciju – 16 750 predstavki, Ukrajinu – 10 400 predstavki, Rumuniju – 4 800 predstavki i Italiju - oko 3 550 predstavki.

U poređenju sa 1. januarom 2022. godine, primjetan je porast od 15% onih predstavki koje su dodijeljene u rad nekom od vijeća (35 100 predstavki). Broj predstavki koje su u radu pred Odborom od troje sudija porastao je u procentu od 9% i iznosio je 34 800. Najzad, broj predstavki koje su dodijeljene u rad sudiji pojedincu je opao u procentu od 38% i iznosio je otprilike 4 750 predstavki, što ukazuje da se smanjuje broj predstavki koje se u prvoj fazi od strane sudije pojedinca odbacuju, a da raste broj onih predstavki koje zaslužuju da budu dodijeljene u rad vijećima (*chamber cases*).

Od ukupnog broja predstavki koje su u radu, oko 23 850 njih su označene kao prioritetne. Veliki broj njih su repetitivne prirode, ali imajući u vidu da se odnose na član 3 Konvencije, imaju priroritetni status.

Kada su u pitanju predstavke sa prioritetnim statusom, 85% predstavki koje su označene kao prioritetne odnose se na 5 država: Rusija (36%), Turska (19%), Rumunija (14%), Ukrajina (8%) i Grčka (8%). Predstavke podnijete protiv Rusije, Rumunije i Grčke odnose se primarno na uslove u pritvoru, dok se predstavke protiv Turske i Ukrajine odnose primarno na nezakonito pritvaranje.

Evropski sud uveo je novu strategiju obrađivanja predmeta, koja ima za cilj da ubrza obradu najkompleksnijih i najhitnijih predmeta kojima se pokreću značajna društvena i moralna pitanja, a koje je sud obrađivao u prosjeku između pet i šest godina (*impact cases*). Neke od ovih predstavki tiču se i funkcionisanja samog sistema Konvencije. Ova strategija ne odnosi se na predstavke kojima se pokreću pitanja koja se tiču najznačajnijih ljudskih prava (*core rights*).

Nova strategija počiva na tri principa: brzom identifikaciji ključnih predmeta, njihovom praćenju i pojednostavljenoj obradi svih ostalih predmeta koji nisu označeni ni kao prioritetni predmeti niti kao „*impact*“ predmeti.

Danas, nakon gotovo dvije godine od pokretanja nove strategije možemo konstatovati da je ovaj novi model obrade predmeta neizostavna etapa u obradi predmeta koja omogućava Sudu da ispuni svoju ulogu. Konkretno, na dan 1. januar 2022. godine, od 21 486 predmeta u radu, uvrštenih u kategoriju IV, identifikovana su 528 impact predmeta. Godinu dana kasnije, 1. januara 2023. godine, od 26 527 predmeta iz kategorije IV, identifikovana su 429 impact predmeta koji su u radu i 78% njih je već komunicirano vladama tuženih država.

3. Ključne izmjene i proceduralni noviteti u radu Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini

Evropski sud za ljudska prava, tokom izvještajne godine značajno je unaprijedio svoju sveobuhvatnu jurisprudenciju, što se naročito reflektovalo na širok spekter inovacija procesne prirode.

Naime, jedna od relevantnih modifikacija odnosi se i na izmjenu člana 30 Konvencije koji se mijenja na takav način da strane u postupku ne mogu više da ulažu prigovor u pogledu ustupanja nadležnosti datog predmeta od strane vijeća u korist Velikog vijeća. Uskraćivanjem tog prava ima se za cilj ubrzavanje postupka pred Sudom u predmetima kojima se pokreću ozbiljna pitanja koja utiču na tumačenje Konvencije ili Protokola uz nju ili potencijalno odstupanje od postojeće sudske prakse.

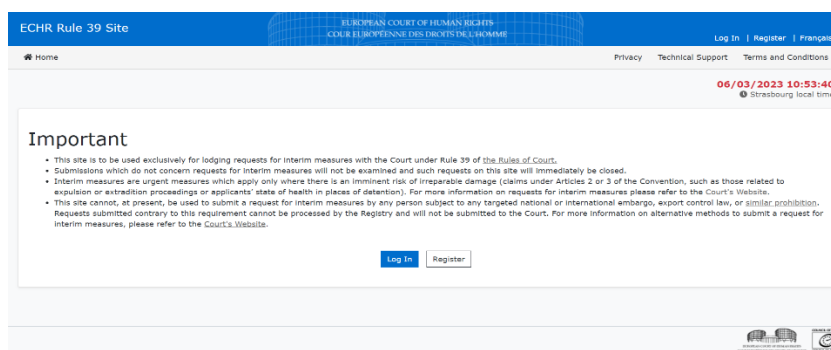
Uz ovu, relevantna je i strukturna promjena procesne prirode koja je nastupila po donošenju odluke Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope koja je jednoglasno usvojila Mišljenje 15. marta 2022. godine o prestanku članstva Rusije u datoj organizaciji usljed invazije Moskve i rata u Ukrajini. Odluka o isključenju Rusije iz članstva Savjeta Evrope donijeta je u okviru postupka pokrenutog na osnovu člana 8 Statuta Savjeta Evrope, te shodno tome počev od 16. marta 2022. godine Ruska Federacija prestaje da bude članica Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Sud ostaje nadležan da rješava predstavke uložene protiv Rusije u pogledu činjenja i nečinjenja koja mogu da predstavljaju povredu Konvencije pod uslovom da su se ista dogodila prije 16. septembra 2022. godine. U praksi, Sud nastavlja preliminarno ispitivanje prihvatljivosti i

osnovanosti predmeta, ali zadržava pravo da ne poziva Vladu Rusije da podnosi izjašnjenja sem ukoliko nije omogućena upotreba elektronske komunikacije sa zastupnikom podnosioca predstavke putem eComms platforme.

3.1. Pravilo o podnošenju privremene mjere

Još jedna značajna novina u praksi Evropskog suda odnosi se na pokretanje nove stranice ESLJP u vezi sa pravilom 39 o podnošenju zahtjeva za izdavanje privremenih mjera, a koja web stranica je postala funkcionalna 3. oktobra 2022. godine. Na taj način podnosioci predstavke mogu da podnose predmetne zahtjeve u smislu Pravila 39 Poslovnika Suda elektronskim putem putem sljedećeg linka (<https://r39.echr.coe.int/>).

3.2. Tradicionalni početak sudijske godine

Sveoubuhvatan osvrt na krucijalne aktivnosti sprovedene u procesu demokratizacije društva shodno konvencijskim standardima, zabilježen je uoči otvaranja sudijske godine 27. januara 2023. godine. Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, g-đa Valentina Pavličić, prisustvovala je svečanom otvaranju sudijske godine Evropskog suda, koje se tradicionalno, posljednjeg petka u januaru mjesecu, održava u Strazburu. Tradicionalnom otvaranju sudijske godine, prethodio je Pravosudni seminar, pod nazivom „*Uloga sudija u očuvanju demokratije putem zaštite ljudskih prava*“.

Uz navedenu temu, na seminaru je upriličeno razmatranje i drugih značajnih tema: „*Uloga sudija u očuvanju demokratije - uvodni dio*“, „*Sloboda izražavanja i demokratija*“, „*Sloboda okupljanja i udruživanja i demokratija*“ i „*Pravo na slobodne izbore i demokratiju*“. Uopšteno govoreći, uoči ovog i svakog prethodnog pravosudnog seminarara na nivou Evropskog suda za ljudska prava, bilježi se učešće sudija najviših sudova svih država članica, čija je uloga najmjerodavnija u kontekstu očuvanja demokratije.

Na ovogodišnjem pravosudnom seminaru, počasni gost na svečanoj ceremoniji bila je gospođa Silvana Sciarra, predsjednica Ustavnog suda Italije. Predsjednica Evropskog suda za ljudska prava, g-đa Siofra O’Leary, pružila je uvid u najznačajnije događaje koji su obilježili 2022. godinu – invazija Rusije na Ukrajinu, te isključivanje Rusije iz Savjeta Evrope i iz Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Druge značajne novine u 2022. godini tiču se primjene Protokola br. 15 uz Konvenciju i smanjenja roka za podnošenje predstavke Sudu sa šest na četiri mjeseca, koji se primjenjuje samo na one predmete u kojima je posljednja odluka na nacionalnom nivou donijeta nakon 1. februara 2022. godine.

3.3. Pokretanje nove javne platforme Evropskog suda za ljudska prava ECHR-KS

U cilju unaprjeđenja konvencijskog znanja i sudske prakse samog Suda građanima je stavljena na upotrebu nova platforma Evropskog suda za ljudska prava (ECHR-KS). Platforma za dijeljenje znanja i sudske prakse javno je otvorena i u cjelosti dostupna na oba službena jezika

Evropskog suda za ljudska prava, tj. na engleskom i francuskom jeziku, međunarodnim i domaćim praktičarima, kao i široj javnosti, počev od 18. oktobra 2022. godine.

Kancelarija Zastupnika je o pokrenutoj platformi sačinila saopštenje sa uputstvom i dostavila ga pravosudnim institucijama na upoznavanje. Navedeno uputstvo nalazi se i na zvaničnoj web stranici Kancelarije zastupnika, radi upoznavanja šire javnosti i svih zainteresovanih lica o radu navedene platforme i olakšanja korišćenja iste.⁴

Misija pokretača date platforme jeste da se obezbijedi dijeljenje sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava, na koji način se dopunjuje postojeća baza informatičkih alata poput **HUDOC**. (<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22documentcollectionid%22%3A%5B%22GRANDCHAMBER%22%2C%22CHAMBER%22%5D%7D>)

Dosadašnja praksa je nalagala postojanje dva stuba dijaloga između Evropskog suda i nacionalnih sudova. Naime, sa jedne strane, prisutna je aktivnost *Mreže vrhovnih sudova*, koja sada uključuje **103 vrhovna suda iz 44 države članice Savjeta Evrope**, kao i dva posmatračka međunarodna suda (*Sud pravde Evropske unije* i *Interamerički sud za ljudska prava*); dok se sa druge strane, pomenutim dijalogom opslužuju i zahtjevi za davanje savjetodavnog mišljenja u smislu Protokola br. 16 uz Konvenciju. U oba slučaja, uključeni akteri na nacionalnom nivou su sudovi najviših instanci, a kada je u pitanju Crna Gora to su Ustavni sud Crne Gore i Vrhovni sud Crne Gore.

Pokretanjem Platforme Suda za razmjenu znanja i praksi, svi pravni praktičari, konkretno hiljade sudija iz sudova nižih instanci u okviru 46 država članica, vjesnici su formalnog proglašavanja i uspostavljanja i trećeg stuba.

Jedan od osnovnih strateških ciljeva čijem se postizanju stremi u doglednoj budućnosti temelji se na diseminaciji navedene platforme na neslužbene jezike, što bi predstavljalo pravi izazov za sistem Konvencije, s obzirom na to da je jedan od ključnih problema u kontekstu tačnog tumačenja sudske prakse Suda na nacionalnom nivou upravo jezička barijera.

Shodno strateškom okviru Savjeta Evrope, primjena Konvencije predstavlja ključni prioritet, a što se dodatno apostrofira Protokolom br. 15 uz Konvenciju kojim se definiše da je primarna

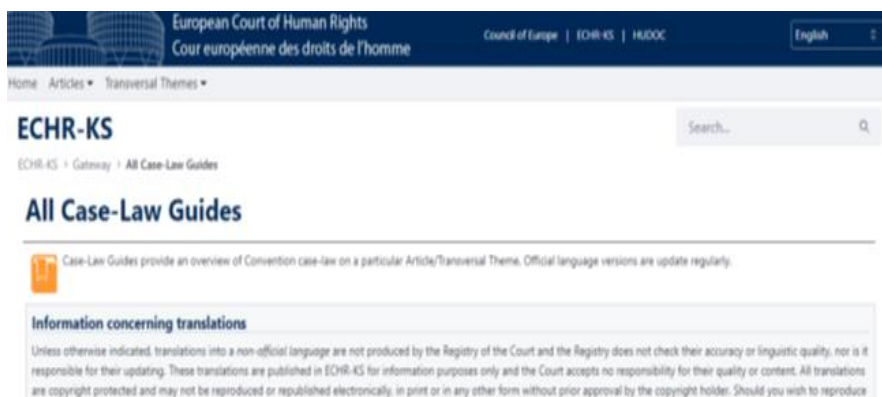
⁴ Uputstvo za korišćenje platforme ECHR-KS dostupno je na sljedećem linku: <https://wapi.gov.me/download-preview/0bbe98-bb3f-4a2a-8585-88a8174eaf18?version=1.0>

obaveza samih nacionalnih nadležnih organa da osiguravaju sprovođenje gore spomenutih ciljeva u skladu sa principom supsidijarnosti.

Dakle, platforma za dijeljenje znanja predstavlja dugoročnu i sveobuhvatnu pomoć, stabilan iskorak koji je usaglašen sa napretkom u domenu tehnoloških dostignuća, pri čemu se ista ažurira na nedjeljnom nivou, i njen sadržaj se nadograđuje shodno tom principu.

Uz napore za osnaživanje panevropskog sudskog dijaloga o ljudskim pravima kroz *Mrežu vrhovnih sudova* i planove da se sudije država članica Savjeta Evrope opreme metodologijom i IT alatima koji su potrebni za osiguravanje njihovog pristupa istim informacijama, nastao je projekat koji će pomoći Konvenciji da uspostavi dublje korijene nego ikad prije kada su u pitanju pravosudni sistemi 46 država članica Savjeta Evrope. Na taj način sudije i pravnici u Registru imaju djelotvoran pristup najnovijim trendovima sudske prakse u svrhe automatske primjene iste.

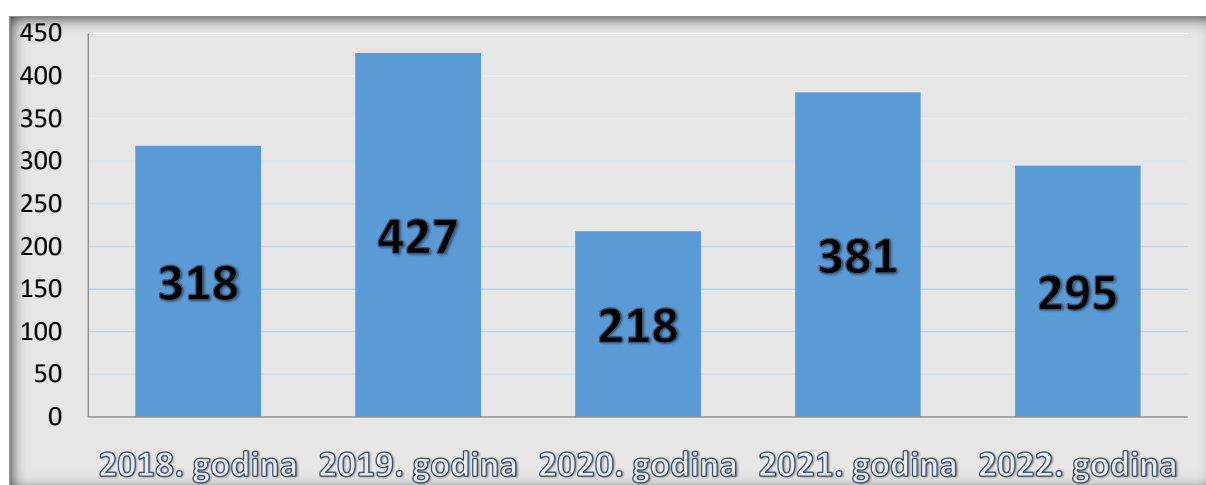
Data platforma je zvanično dostupna putem web stranice Evropskog suda za ljudska prava (<https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>) prostim klikom na dugme koje se nalazi u gornjem desnom uglu stranice, pored HUDOC baze podataka: (<https://ks.echr.coe.int/en/web/echr-ks/>).

III MEĐUNARODNOPRAVNI POSTUPCI PROTIV CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

1. Opšti statistički pregled na osnovu Godišnjeg izvještaja o radu Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru

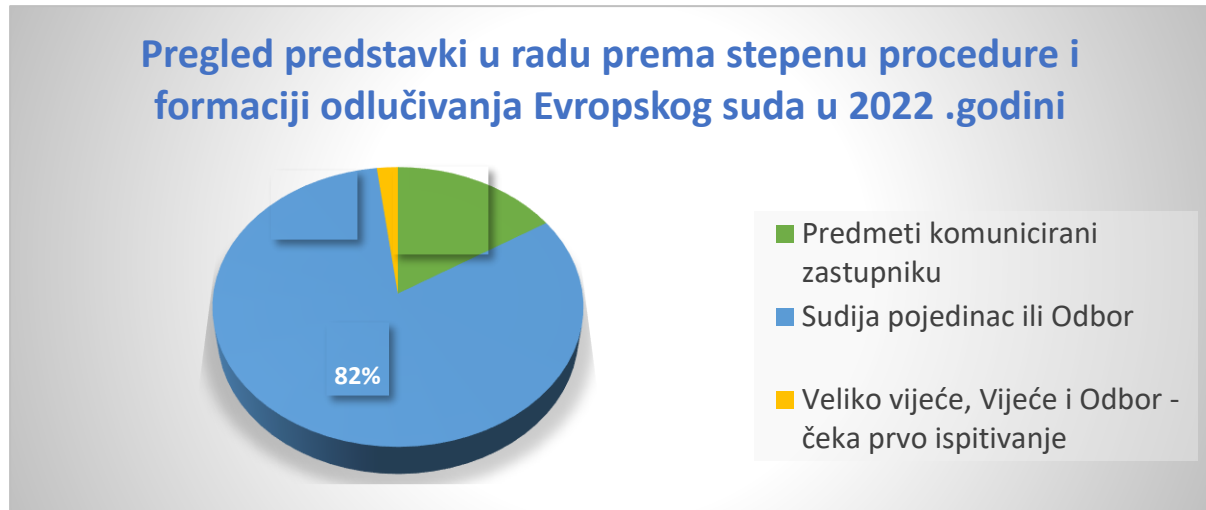
U toku izvještajne godine, ukupno **295 predstavki** u odnosu na Crnu Goru dodijeljeno je u rad nekoj sudskoj formaciji, dok je **414 predstavki** proglašeno neprihvatljivim ili izbrisano sa liste predmeta. Kancelariji zastupnika komunicirano je od strane Evropskog suda ukupno **18 predstavki**, koje obuhvataju ukupno 621 lice.

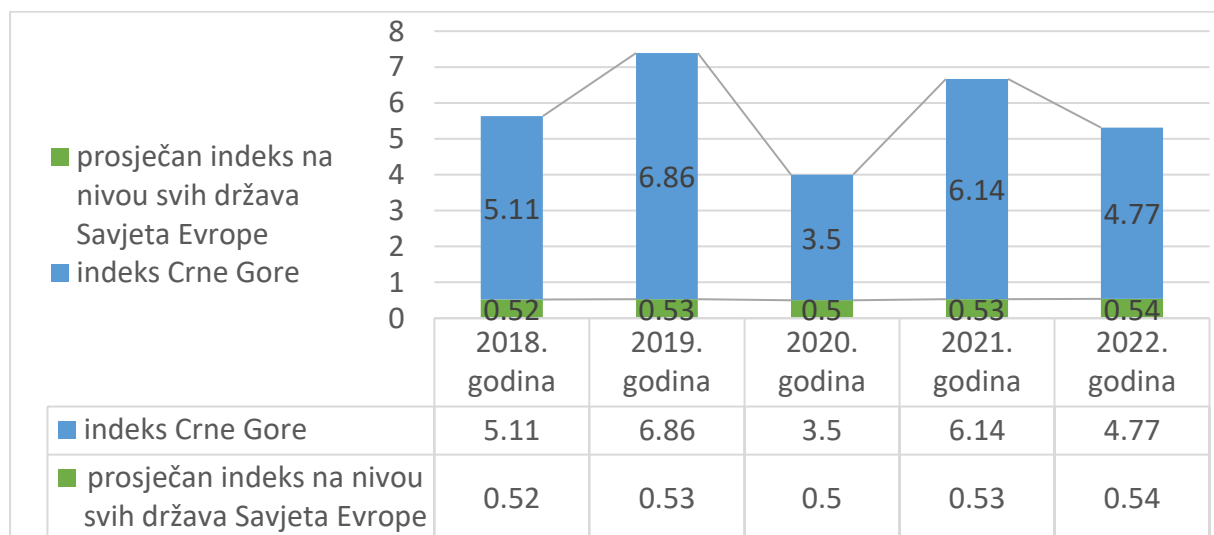
Broj predstavnika u odnosu na Crnu Goru dodijeljenih nekoj od sudskih formacija Evropskog suda za ljudska prava u prethodnih pet godina

Evropski sud je tokom izvještajne godine donio **3 presude** protiv Crne Gore u kojima je utvrdio povredu nekog konvencijskog prava i **2 odluke** kojima su predstavke proglašene neprihvatljivim. U **4 predmeta** zaključeno je **prijateljsko poravnanje** Crne Gore i podnosioca predstavke.

Na kraju 2022. godine, u radu Evropskog suda za ljudska prava, ostala je ukupno **101 predstavka** u odnosu na Crnu Goru. Od navedenog broja, 83 predstavke nalaze se u radu sudije pojedinca i Odbora od troje sudija (predmeti iz kategorija VI-VII), 2 predstavke nalaze se u radu Vijeća i Odbora i čekaju prvo ispitivanje (predmeti iz kategorija I-V), dok je 16 predstavlki komunicirano Vladi Crne Gore - Kancelariji zastupnika.

Ukoliko se osvrnemo na indeks podnijetih predstavlki koji označava broj predmeta (priliv) u 2022. godini na 10,000 stanovnika, kao statistički parametar koji koristi Evropski sud u svom radu, isti ukazuje da se Crna Gora sa indeksom od **4,77** nalazi na trećem mjestu od svih država članica Savjeta Evrope po glavi stanovnika (prosječan indeks država članica Savjeta Evrope za 2022. godinu je 0,54).

Indeks broja podnijetih predstavlki u odnosu na Crnu Goru na 10,000 stanovnika (2018 -2022)

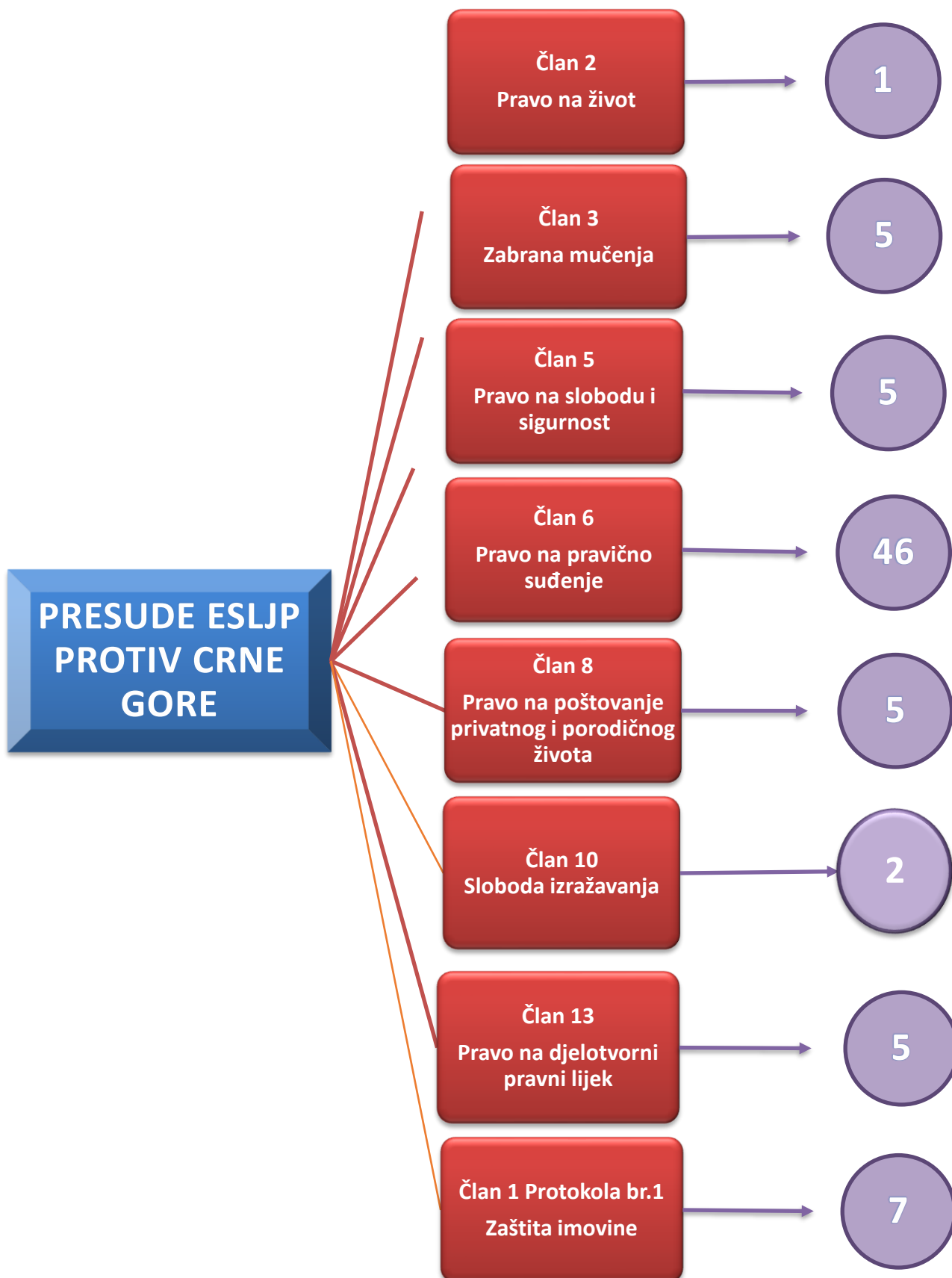
2. Pregled utvrđenih povreda po članovima Konvencije u presudama Evropskog suda za ljudska prava koje su donijete u odnosu na Crnu Goru

Od ratifikacije Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama od strane Crne Gore 2004. godine do 31.12.2022. godine, Evropski sud je u odnosu na Crnu Goru donio **71 (sedamdeset i jednu) presudu i 73 (sedamdeset tri) odluke**.

U predmetima u kojima je odlučeno putem presude, u 65 (šezdeset pet) presuda utvrđena je povreda barem jednog konvencijskog prava, u 2 (dvije) presude je odlučeno o pravičnom zadovoljenju, dok je u 4 (četiri) presude Evropski sud utvrdio da nije došlo do povrede ni jednog Konvencijom zaštićenog prava.

Od ukupnog broja presuda u kojima je utvrđena povreda nekog konvencijskog prava, čak 46 presuda odnosi se na član 6 Konvencije (pravo na pravično suđenje), od kojih je najveći broj onih presuda koje se odnose na pravo na suđenje u razumnom roku. Povreda člana 1 Protokola broj 1 (zaštite imovine) utvrđena je u 7 presuda. Kada su u pitanju ostali članovi Konvencije, po 5 (pet) presuda odnosi se na povredu člana 3 Konvencije (zabrana mučenja), člana 5 Konvencije (pravo na slobodu i sigurnost), člana 8 Konvencije (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), te člana 13 Konvencije (pravo na djelotvorni pravni lijek). Povreda člana 10 Konvencije (sloboda izražavanja) utvrđena je u 2 (dvije) presude, dok je u 1 (jednoj) presudi utvrđena povreda procesnog aspekta člana 2 (pravo na život), te povreda člana 14 Konvencije (zabrana diskriminacije).

U predmetima u kojima je odlučeno putem **odluke**, Evropski sud je utvrdio da takve predstavke, nakon pisanog izjašnjenja Zastupnice, nisu prihvatljive iz procesnih razloga ili je pak u njima zaključeno prijateljsko poravnanje, odnosno potpisana jednostrana deklaracija.

3. Pregled i sadržaj predstavki koje se nalaze u radu Kancelarije zastupnika u 2022. godini

U radu Kancelarije zastupnika na kraju 2022. godine ostalo je **17 (sedamnaest) predstavki** koje se nalaze u fazi glavne rasprave pred Evropskim sudom, u kojoj fazi sudskog postupka se raspravljaju pravna pitanja, kako prihvatljivosti predstavki (procesni aspekt), tako i pitanja njihove osnovanosti (meritorni aspekt), a koje je Evropski sud komunicirao Kancelariji zastupnika u prethodnom periodu.

1) Krdžalija i drugi protiv Crne Gore predstavka br. 79065/13

podnijeta 08. decembra 2013. godine, komunicirana 19. januara 2018. godine

Povod za podnošenje predstavke je prinudno preseljenje članova porodica podnositeljki predstavke od strane crnogorskih nadležnih organa vlastima u Republici Srpskoj u maju 1992. godine, tokom rata u Bosni i Hercegovini. Predstavkom je obuhvaćeno ukupno 9 (devet) podnositeljki, koje su se žalile na povredu procesnog aspekta člana 2 i 3 Konvencije, zbog nedostatka djelotvorne istrage događaja koji je označen kao deportacija građana muslimanske vjeroispovijesti.

Žalbe podnositeljki predstavke se odnose na propust nadležnih državnih organa da temeljno istraže okolnosti pod kojima su nezakonito uhapšeni i stradali članovi njihovih porodica, kao i na propust da se preduzmu sve razumne i potrebne mjere da se taj događaj istraži i kazni.

S obzirom na to da se radilo o državljanima Bosne i Hercegovine, Evropski sud, vodeći se članom 36 stav 1 Konvencije prema kome Visoka strana ugovornica čiji je državljanin podnosilac predstavke može podnijeti pisana zapažanja i uzeti učešće u raspravi u predmetima pred Vijećem ili Velikim vijećem, pozvao je Vladu Bosne i Hercegovine da se izjasni o navedenom događaju. Vlada Bosne i Hercegovine je iskoristila svoje pravo, umiješala se kao treća strana i dostavila izjašnjenje u kojem je dala svoje viđenje predmetnog događaja, tražeći direktno od Evropskog suda da se zbog značaja pravnog pitanja predmet ustupi Velikom vijeću. Iako su zapažanja i opservacije Vlade završene i poslate Evropskom sudu tokom prvog kvartala

2019. godine, u navedenom predmetu, do kraja ove izvještajne godine, još uvijek nije donijeta odluka.

2) Vlahović protiv Crne Gore
predstavka br. 62444/10

podnijeta 15. oktobra 2010. godine, vraćena na listu predmeta
19. novembra 2020.godine, komunicirana 14. aprila 2021. godine

Povod za podnošenje predstavke je neizvršenje pravosnažnih odluka donijetih u korist podnosioca predstavke na nacionalnom nivou (član 6 Konvencije), te povreda prava na djelotvorni pravni lijek (član 13 Konvencije) i povreda načela zabrane diskriminacije (član 14 Konvencije).

Podnosilac predstavke je isključivi vlasnik dvije parcele u naselju Topla u Opštini Herceg Novi i jedan od suvlasnika dvije parcele koje su u naravi nekategorisani put i koje okružuju njegove parcele. Neodređenog datuma tokom juna 2005. godine, jedan od vlasnika parcela koje se nalaze u istom naselju (istovremeno i suvlasnik puta), izvršio je radove na predmetnom nekategorisanom zemljanom putu, na način što je prekopao i izravnao put, postavio betonsku navlaku, šahte i kanalizaciono-vodovodnu infrastrukturu, bez prethodnog odobrenja drugih suvlasnika tih parcela.

U sudskom postupku koji je uslijedio, nadležni sud je donio pravosnažnu presudu kojom je usvojen tužbeni zahtjev podnosioca predstavke zbog uznemiravanja prava svojine i naknade štete i tuženom je naloženo da u roku od 15 dana od prijema presude ukloni bespravno postavljenu betonsku navlaku i prestane sa daljim uznemiravanjem. Nadležni sud je na zahtjev podnosioca predstavke donio rješenje o izvršenju od 15.04.2011. godine. Ipak, postupak izvršenja nije nikad okončan, jer je tuženi u međuvremenu svoj dio parcele-puta, poklonio opštini Herceg Novi. Opština je, s druge strane, podnijela zahtjev za eksproprijaciju puta od ostalih suvlasnika, kako bi postala isključivi vlasnik. Postupak eksproprijacije, koji je započet 16.10.2012. godine i dalje je u toku.

Polazeći od okolnosti predmeta i pritužbi podnosioca predstavke, Zastupnica je nakon pribavljanja saglasnosti od Vlade, prihvatila ponuđeno prijateljsko poravnanje koje je Evropski sud dostavio stranama u postupku. Kako podnosilac predstavke nije prihvatio ponuđeni prijedlog Evropskog suda, Kancelarija zastupnika je dostavila jednostranu deklaraciju kojom

se država obavezala da podnosiocu predstavke plati određeni novčani iznos na ime pravičnog zadovoljenja, kao i da preduzme sve neophodne mjere da se postupak izvršenja domaćih pravosnažnih odluka donijetih u korist podnosioca predstavke okonča. Evropski sud je prihvatio jednostranu deklaraciju i predstavku skinuo sa liste predmeta.

U cilju izvršenja predmetnih obaveza, Kancelarija zastupnika se u periodu od novembra 2017. godine do septembra 2018. godine u nekoliko navrata obraćala nadležnim organima Opštine Herceg Novi (Glavnom administratoru i Direkciji za imovinu i zastupanje), kao i Upravi za nekretnine - Područna jedinica Herceg Novi, radi preduzimanja radnji iz njihove nadležnosti da se predmetni postupak eksproprijacije okonča u cilju stvaranja uslova za izvršenje pravosnažne sudske presude.

Budući da nadležni organi nisu izvršili predmetne odluke donijete u korist podnosioca predstavke, Evropski sud je dopisom od 01.12.2020. godine, obavijestio Kancelariju zastupnika da je u skladu sa članom 37 stav 2 Konvencije donio odluku da predstavku vrati na listu predmeta, čime je predmet ponovno otvoren.

U daljem toku postupka, nakon dopisa i urgencija Kancelarije zastupnika upućenim nadležnim organima u cilju preduzimanja neophodnih koraka da se predmetni postupak eksproprijacije okonča, Uprava za katastar i državnu imovinu - PJ Herceg Novi (ranija Uprava za nekretnine) dana 12.08.2021.godine donijela je rješenje o eksproprijaciji u korist Opštine Herceg Novi. U postupku po žalbi, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja Crne Gore, poništilo je prvostepeno rješenje i predmet vratilo na ponovni postupak i odlučivanje prvostepenom organu.

3) Bagoje protiv Crne Gore

predstavka br. 2890/21

podnijeta 17. decembra 2020. godine, komunicirana 18. februara 2022. godine

Predmetna predstavka tiče se navodne neujednačene sudske prakse nacionalnih sudova (povreda člana 6 Konvencije).

Tokom 1991. godine za vrijeme rata u bivšoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, podnosilac predstavke, koji je u to vrijeme bio vojnik Hrvatske vojske, zarobljen je kao ratni zarobljenik u Centru za prihvatanje zarobljenika u Morinju u Crnoj Gori.

Podnosilac predstavke, 2012. godine, pokrenuo je građanski postupak i podnio tužbu protiv Crne Gore, tražeći naknadu nematerijalne štete zbog mučenja koje je pretrpio kao ratni zarobljenik u Centru za prihvat zarobljenika u Morinju. Dana 9. februara 2015. godine, Osnovni sud u Podgorici dosudio mu je 9.199,77 eura na ime naknade nematerijalne štete zbog „pretrpljenih duševnih i fizičkih bolova usljed povrede prava ličnosti mučenjem, nečovječnim i ponižavajućim postupanjem“. Navedena presuda postala je pravosnažna 23. aprila 2015. godine.

Podnosilac predstavke, 24. februara 2017. godine pokrenuo je drugi građanski postupak, zahtijevajući naknadu nematerijalne štete zbog umanjnja životne aktivnosti i „pretrpljenih i budućih fizičkih bolova i pretrpljenog straha“. Prvostepeni sud, dana 24. septembra 2018. godine djelimično je presudio u njegovu korist i dosudio mu naknadu nematerijalne štete po osnovu pretrpljenih i budućih duševnih bolova zbog umanjnja opšte životne aktivnosti, dok je odbacio njegov tužbeni zahtjev u dijelu kojim je tražena naknada nematerijalne štete na ime pretrpljenih i budućih fizičkih bolova i na ime pretrpljenog straha kao nedozvoljen, budući da je o takvom tužbenom zahtjevu već riješeno presudom od 9. februara 2015. godine i podnosilac, u tom dijelu, bio oštećen. Apelacioni sud je potvrdio ovu presudu 17. marta 2020. godine. Prijedlog podnosioca predstavke za dozvolu revizije, Vrhovni sud Crne Gore odbacio je kao nedozvoljen jer vrijednost predmeta spora pobijanog dijela pravosnažne presude zahtjeva nije prelazila propisani zakonski iznos. Ustavni sud Crne Gore 18. juna 2020. godine odbacio je ustavnu žalbu podnosioca predstavke.

Podnosilac se u predstavi Evropskom sudu prituživao na navodnu povredu člana 6, 14 i člana 1 Protokola br. 12, ukazivajući na nedosljednu praksu domaćih sudova. Tvrdio je da su domaći sudovi dosudili nadoknadu za „pretrpljeni i budući fizički bol i pretrpljeni strah“ nekim drugim tužiocima koji su bili u istoj situaciji, dok je njegov zahtjev odbijen. U prilog svojih tvrdnji, podnosilac predstavke je dostavio prvostepene i drugostepene presude donijete u periodu od 2018. do 2020. godine u četiri seta parničnih postupaka koje su pokrenuli drugi tužiocima, kojima su prihvaćeni slični zahtjevi njegovom.

Predmetni postupak u radu je pred Evropskim sudom za ljudska prava, nakon dostavljanja pisanih izjašnjenja i dopune izjašnjenja od strane podnosioca predstavke i Vlade Crne Gore.

4) Živaljević i drugi protiv Crne Gore i 6 drugih predstavlki
predstavke br. 55668/19, 4847/20, 8318/20, 21601/20, 21609/20, 21614/20, 42403/20
podnijete 9. oktobra 2019. godine, 30. decembra 2019.godine, 24. decembra 2019.
godine, 10. aprila 2020.godine i 18. avgusta 2020.godine,
komunicirane 3. marta 2022. godine

Povod za podnošenje predstavlki je neizvršenje pravosnažnih i izvršnih presuda i sudskih poravnanja domaćih sudova, kao i dužina trajanja stečajnog postupka pred Privrednim sudom Crne Gore (član 6 Konvencije), a sve u vezi mirnog uživanja imovine (član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju). Rješenjem Privrednog suda Crne Gore, poslovne oznake St. br. 490/16, dana 19.12.2016.godine, usvojen je predlog povjerioca Ministarstva finansija - Poreske uprave Crne Gore i otvoren stečajni postupak nad stečajnim dužnikom AD „Radoje Dakić“ Podgorica, koji još uvijek nije okončan.

S tim u vezi, dana 03.03.2022. godine, Evropski sud je Kancelariji zastupnika gore navedene predstavke komunicirao kroz 7 (sedam) predmeta i dopisom istu obavijestio da su podnosioci predstavlki, njih 605, bivši radnici privrednog društva „Radoje Dakić“ AD Podgorica - u stečaju, koje privredno društvo je iz društvene svojine transformisano u akcionarsko društvo, te da je država Crna Gora većinski vlasnik kapitala navedenog akcionarskog društva u iznosu od 50,579%.

Gore navedene predstavke, Evropski sud je, u svom dopisu, označio kao fast-track *WECL* group of cases (što ukazuje da će odlučivanje po ovim predstavkama ići po ubrzanoj proceduri od strane Filtering sekcije, a ne od strane Odjeljenja Suda (Section) koja razmatraju pravne odbrane strana u postupku. Evropski sud je Vladi predočio i mogućnost podnošenja jednostrane deklaracije (unilateral declaration), u kojoj situaciji bi razrješenje predmeta išlo po takozvanoj proceduri zaključivanja prijateljskog poravnanja (friendly settlement procedure).

Podsjećam Vas da je 1. decembra 2016. godine Evropski sud donio odluku u predmetu *Šćepović i 2 druge predstavke protiv Crne Gore* (br. 14561/08), kojom je zbog gotovo istovjetnog predmeta spora obuhvaćena i predstavka *Bulatović i drugi protiv Crne Gore* (br. 15577/10), koja predstavka je podnijeta od strane pet bivših radnika privrednog društva „Radoje Dakić“ AD Podgorica, te odlučio da predstavke izbriše sa liste predmeta, nakon što se uvjerio da je postignuto prijateljsko poravnanje zasnovano na poštovanju ljudskih prava

zajemčenih Konvencijom i Protokolima uz nju, te nije našao razloge koji bi opravdali dalje ispitivanje predstavki.

5) *Kandić protiv Crne Gore*
predstavka br. 8296/18

podnijeta 26. juna 2017. godine, komunicirana 3. maja 2022. godine

Predmetna predstavka odnosi se na pravo na izvršenje pravosnažne sudske odluke, kao aspekta prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije.

Naime, supruga podnosioca predstavke je smrtno stradala u saobraćajnoj nesreći 12. septembra 1994. godine, kao putnica u autobusu Javnog saobraćajnog preduzeća „Tara“ iz Cetinja, čiji je osnivač država Crna Gora. Podnosilac predstavke i dužnik (JSP „Tara“ Cetinje) postigli su poravnanje pred Osnovnim sudom u Cetinju, kojom prilikom je dužnik preuzeo obavezu da plati podnosiocu predstavke određene novčane iznose na ime naknade materijalne i nematerijalne štete.

Navedeni novčani iznosi djelimično su isplaćeni podnosiocu predstavke od strane JSP „Tara“, dok je preostali, veći dio potraživanja na ime naknade nematerijalne štete i troškova postupka, podnosilac predstavke, kao stečajni povjerilac, prijavio u stečajnom postupku pred Privrednim sudom Crne Gore, budući da je nad JSP „Tara“ u međuvremenu otvoren stečajni postupak. Privredni sud Crne Gore priznao je navedeno potraživanje podnosioca predstavke.

Nakon završenog stečajnog postupka, Privredni sud donio je rješenje o zaključenju stečajnog postupka, a potraživanje podnosioca predstavke je ostalo neizmireno jer nije bilo dovoljno raspoloživih sredstava za isplatu povjerilaca. Apelacioni sud Crne Gore odbio je žalbu koja je izjavljena protiv navedenog rješenja Privrednog suda i isto potvrdio, dok je Ustavni sud Crne Gore odbacio ustavnu žalbu podnijetu protiv rješenja Apelacionog suda iz proceduralnih razloga. Stoga, sudsko poravnanje zaključeno u korist podnosioca predstavke dana 28. februara 1996. godine ostalo je do današnjeg dana djelimično neizvršeno.

Navedeni predmet komuniciran je Kancelariji zastupnika kao *WECL* predmet, budući da se radi o predmetu koji pokreće pitanja o kojima Evropski sud ima dobro ustanovljenu sudsku praksu (vidjeti predmet *Kešelji i drugi protiv Crne Gore*).

6) Radivojević protiv Crne Gore

predstavka br. 48908/16

podnijeta 12. avgusta 2016. godine, komunicirana 15. marta 2022. godine

Povod za podnošenje predstavke bila je povreda člana 6 (pravo na pravično suđenje) i člana 1 Protokola br. 1 (zaštita imovine) uz Konvenciju, zbog neizvršenja pravosnažne i izvršne presude.

Izvršni postupak pred Osnovnim sudom u Baru, na osnovu pravosnažne i izvršne presude Opštinskog suda u Užicu od 19.05.2005. godine, radi naplate novčanog potraživanja utvrđenog u navedenoj pravosnažnoj i izvršnoj presudi, protiv izvršnog dužnika B.G., pokrenut je radi naplate potraživanja u ukupnom iznosu 20.533,00 €.

Odlučujući po prijedlogu za izvršenje izvršnih povjerilaca, Osnovni sud u Baru je dana 25.06.2008. godine donio rješenje o izvršenju, radi naplate novčanog potraživanja, zabranom i zaplijenom novčanih sredstava koje izvršni dužnik ima na svom ličnom i poslovnom računu kod poslovnih banaka u Crnoj Gori, te zaplijenom gotovog novca koji se nađe kod izvršnog dužnika u njegovim prostorijama za stanovanje i poslovnim prostorijama, kao i popisom, zaplijenom i prodajom pokretnih stvari izvršnog dužnika.

Na prijedlog izvršnih povjerilaca od 24.01.2009. godine za promjenu sredstava izvršenja, Osnovni sud u Baru je nakon 5 mjeseci i 7 dana, rješenjem od 30.06.2009. godine, prijedlog izvršnih povjerilaca usvojio, pa je dozvoljena promjena sredstava i predmeta izvršenja određenih po predmetnom rješenju o izvršenju od 25.06.2008. godine, tako da se izvršenje ima sprovesti procenom i prodajom nepokretnosti izvršnog dužnika upisanih u KO Novi Bar.

Osnovni sud u Baru je rješenje o izvršenju dostavio dana 15.12.2009.godine Upravi za nekretnine – PJ Bar, nakon 5 mjeseci i 16 dana, radi upisa zabilježbe navedenog rješenja u kat.operatu.

Osnovni sud u Baru je svojim rješenjem od 5.10.2012. godine, obustavio izvršni postupak naplate novčanog potraživanja putem prodaje nepokretnosti izvršnog dužnika B.G. i ukinuo sve sprovedene izvršne radnje, jer je predmetna nepokretnost upisana na treće lice.

Konstatovano je da je navedena nepokretnost, koja je bila predmet izvršnog postupka upisana na treće lice, te da je na istoj po osnovu Ugovora o hipoteci od 10.07.2009. godine upisana hipoteka u korist hipotekarnog povjerioca I.Z.

Konačno, svoj izvršni postupak Osnovni sud u Baru okončava donošenjem pravosnažnog rješenja od 02.04.2013. godine, kojim obustavlja postupak izvršenja, budući da je predmetna nepokretnost prodana u vansudskoj prodaji.

Dakle, cjelokupan postupak izvršenja i namirenja novčanih potraživanja, a koja su ostala nenaplaćena pred Osnovnim sudom u Baru, trajao je ukupno 4 godine 10 mjeseci i 21 dan. Osnovni sud u Baru, kao izvršni, je svoje rješenje o izvršenju od 30.06.2009.godine, radi upisa zabilježbe kod Uprave za nekretnine - PJ Bar, dostavio nakon 5 mjeseci i 16 dana, a u kom vremenskom roku je od strane trećeg lica po osnovu Ugovora o hipoteci od 10.07.2009. godine izvršena zabilježba hipoteke na predmetnoj nepokretnosti u korist trećeg lica. Nedostavljanjem rješenja u razumnom roku od strane Osnovnog suda u Baru Upravi za nekretnine - PJ Bar ostavljena je mogućnost upisa raznih svojinskih prava (hipoteke) trećim licima, na koji način su konkretni izvršni povjerioci ostali uskraćeni za svoje pravo.

Konačno, dopisom od 15. marta 2022. godine, Evropski sud obavijestio je Kancelariju zastupnika da je predmetna predstavka u radu pred tim Sudom i istu je, nakon preliminarnog ispitivanja njene prihvatljivosti, odlučio da komunicira Kancelariji zastupnika.

Istovremeno, polazeći od dobro ustanovljene sudske prakse Evropskog suda u vezi sa neizvršenjem pravosnažnih odluka nacionalnih sudova, te stanja u spisima predmeta, Evropski sud je, ne prejudicirajući konačan ishod postupka, Kancelariji zastupnika u predmetnom postupku ponudio zaključenje prijateljskog poravnanja i dostavio prijedlog deklaracije o prijateljskom poravnanju.

7) Sekas d.o.o. protiv Crne Gore

predstavka br. 33308/21

podnijeta 22. juna 2021. godine, komunicirana 3. maja 2022. godine

Predmetna predstavka odnosi se na pravo privrednog društva- podnosioca predstavke na pristup sudu u smislu člana 6 Konvencije.

Podnosilac predstavke pokrenuo je parnični postupak protiv države, zahtijevajući tužbom naknadu materijalne štete. Dana 25. novembra 2016. godine, Osnovni sud presudio je protiv privrednog društva - podnosioca predstavke. Ovu presudu potvrdili su Viši i Vrhovni sud Crne Gore 7. juna 2019. godine i 9. aprila 2020. godine. Ustavni sud je 16. septembra 2020. odbacio ustavnu žalbu privrednog društva podnosioca predstavke kao neblagovremenu. Naime, rok od 60 dana za podnošenje ustavne žalbe istekao je 14. jula 2020. godine (neradni dan zbog državnog praznika), a privredno društvo - podnosilac predstavke ju je podnio dan kasnije, 15. jula 2020. godine.

Privredno društvo - podnosilac predstavke žalio se na osnovu člana 6 Konvencije da mu je nezakonito uskraćen pristup sudu. Konkretno, tvrdio je da se u skladu sa članom 108 Zakona o parničnom postupku, u slučaju kada poslednji dan roka pada na državni praznik, što je u konkretnom predmetu bio slučaj, rok pomjera na prvi radni dan nakon toga. Shodno tome, podnosilac je smatrao da je ustavnu žalbu podnio u propisanom roku.

**8) Siništaj protiv Crne Gore i 3 druge predstavke
predstavke br. 37625/21, 38448/21, 56823/21 i 60069/21
komunicirane 19. septembra 2022. godine**

Podnosioci predstavki podnijeli su ustavne žalbe 2. februara 2017. godine, 29. avgusta 2016. godine, 24. novembra 2017. godine i 30. maja 2016. godine, pojedinačno, žaleći se na povrede njihovih prava u različitim građanskim i upravnim postupcima koje su vodili u vezi sa njihovim imovinsko-pravnim zahtjevima.

Ustavni sud je 31. marta 2021. godine, 3. novembra 2020. godine, 26. maja 2021. godine i 27. maja 2020. godine odbio ustavne žalbe podnosioca predstavki, koje odluke su uručene podnosiocima, pojedinačno, dana 22. juna 2021. godine, 18. januara 2021. godine, 18. jula 2021. godine i 22. juna 2021. godine.

Pozivajući se na član 6 Konvencije, podnosioci predstavki žale se na prekomjernu dužinu postupaka pred Ustavnim sudom Crne Gore.

IV PRESUDE I ODLUKE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U ODNOSU NA CRNU GORU U 2022. GODINI

Tokom izvještajnog perioda, Evropski sud je u odnosu na Crnu Goru odlučio u **9 (devet) predmeta**. Naime, Evropski sud je donio **3 (tri) presude** protiv Crne Gore: *Jovašević i drugi protiv Crne Gore*, *Mastilović i drugi protiv Crne Gore* i *Centroprom Holding AD Beograd protiv Crne Gore* i **2 (dvije) odluke** o neprihvatljivosti predstavke: *Golubović protiv Crne Gore* i *Milović protiv Crne Gore*. Osim navedenog, zaključena su **4 (četiri) prijateljska poravnanja** između strana u sporu, iz kog razloga su predstavke izbrisane sa liste predmeta Evropskog suda.

1. Presude Evropskog suda za ljudska prava donijete protiv Crne Gore u 2022. godini

***1) Centroprom Holding AD Beograd protiv Crne Gore* predstavka br. 30796/10 presuda od 10. februara 2022. godine**

Povod za podnošenje predstavke je navodna povreda člana 6 stav 1, člana 13 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju zbog prekomjerne dužine trajanja građanskog postupka.

Evropski sud odlučio je da ispita predstavku isključivo u odnosu na član 6 Konvencije, odnosno zbog dužine trajanja postupaka. Predmetna predstavka stoga je komunicirana Kancelariji zastupnika kao *WECL* predmet. U *WECL* predmetima za činjenični i pravni osnov predstavke Evropski sud ima dobro ustanovljenu sudsku praksu i malo je vjerovatno da će doći do odstupanja od te prakse.

Podnosilac predstavke - privredno društvo Centroprom Holding AD Beograd, žalilo se na prekomjernu dužinu trajanja građanskog postupka, koji je pokrenut pred Osnovnim sudom u Baru. Evropski sud je u konkretnom predmetu utvrdio da se dužina trajanja postupka ima računati od 03. marta 2004. godine, to jest od dana kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Crnu Goru. Navedeni postupak okončan je 2. aprila 2015. godine.

S tim u vezi, Evropski sud je zaključio da je postupak trajao ukupno 11 godina i 1 mjesec na tri nivoa nadležnosti. Evropski sud je stoga utvrdio da je dužina trajanja građanskog postupka

u konkretnom slučaju bila prekomjerna, nije ispunila zahtjev „razumnog roka“, te je dovela do povrede člana 6 stav 1 Konvencije. U tom smislu, Evropski sud je dosudio podnosiocu predstavke - privrednom društvu novčani iznos od 3.000,00 eura na ime nematerijalne štete i iznos od 500,00 eura na ime troškova i izdataka, dok je ostatak zahtjeva podnosioca predstavke za pravičnim zadovoljenjem odbio. Imajući u vidu činjenice predmeta, izjašnjenja strana i nalazišta Evropskog suda u konkretnom predmetu, Evropski sud je utvrdio da nije neophodno da ispituje prihvatljivost i osnovanost predstavke u odnosu na član 13 Konvencije.

2) Jovašević i drugi protiv Crne Gore
predstavka br. 41809/14
presuda od 10. februara 2022. godine

Povod za podnošenje predstavke je navodna povreda člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju zbog prekomjerne dužine trajanja upravnog postupka.

Evropski sud odlučio je da ispita predstavku isključivo u odnosu na član 6 Konvencije, odnosno zbog dužine trajanja postupka. Predmetna predstavka stoga je komunicirana Kancelariji zastupnika kao *WECL* predmet.

Naime, dvanaest podnosilaca predstavke iznijelo je pritužbe na dužinu trajanja upravnog postupka, žaleći se na „ćutanje uprave“ u postupku za povraćaj i obeštećenje imovine. Postupak je započeo 28. juna 2010. godine pred Komisijom za povraćaj i obeštećenje Bijelo Polje i isti je u trenutku donošenja presude Evropskog suda trajao 11 godina, 3 mjeseca i 22 dana pred navedenim prvostepenim javnopravnim organom i još uvijek nije okončan.

Stoga je Evropski sud utvrdio da je dužina trajanja upravnog postupka pred nacionalnim organom u konkretnom slučaju bila prekomjerna, nije ispunila zahtjev „razumnog roka“, te je dovela do povrede člana 6 stav 1 Konvencije. Evropski sud je konstatovao da su četiri podnosioca predstavke u toku postupka preminula, a budući da niko od njihovih nasljednika nije izrazio želju da nastavi postupak pred Sudom, to je Evropski sud izbrisao predstavku sa liste predmeta u odnosu na ta lica, u skladu sa članom 37 stav 1 (a) Konvencije. U tom smislu, Evropski sud je dosudio preostalim podnosiocima predstavke novčani iznos od po 2.500,00 eura na ime nematerijalne štete i ukupan iznos od 250,00 eura na ime troškova i izdataka, dok je ostatak zahtjeva podnosilaca predstavke za pravičnim zadovoljenjem odbio.

Konačno, u navedenoj presudi Evropski sud ponovio je svoj dobro ustanovljeni standard da razumnost dužine trajanja postupka mora biti procijenjena u svjetlu okolnosti predmeta i u odnosu na sljedeće kriterijume: složenost predmeta, ponašanje podnosioca predstavke i nadležnih državnih organa, i značaj predmeta spora za podnosioca predstavke. Prilikom ispitivanja cjelokupnog materijala koji mu je dostavljen Evropski sud nije našao nijednu činjenicu ili argument koji bi opravdao sveukupnu dužinu trajanja postupaka pred nacionalnim organima.

3) Mastilović i drugi protiv Crne Gore
predstavka br. 28754/10
presuda od 24. Februara 2022. godine

Predmetna predstavka podnijeta je Evropskom sudu od strane 25 (dvadeset pet) državljana Bosne i Hercegovine dana 10. maja 2010. godine. Podnosioci predstavke iznijeli su pritužbe Evropskom sudu po osnovu člana 6 stav 1 (neizvršenje pravosnažnih sudskih odluka), člana 14 (zabrana diskriminacije) i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (zaštita imovine).

Evropski sud odlučio je da ispita predstavku isključivo u odnosu na aspekt član 6 Konvencije - neizvršenje pravosnažnih sudskih odluka donijetih u korist podnosioca predstavke i predstavku je komunicirao Kancelariji zastupnika kao *WECL* predmet. Nakon podnošenja prigovora od strane Zastupnice po osnovu pitanja koja se tiču neprihvatljivosti predstavke kod pojedinih podnosioca predstavke i zloupotrebe prava na predstavku od strane njihovog punomoćnika, Evropski sud je zbog značaja predmetnog pitanja, predmet dodijelio u rad Vijeću od sedam sudija.

Naime, podnosioci predstavke bili su putnici u autobusu, koji je bio u vlasništvu društvenog preduzeća „Tara“ Cetinje i koji je bilo učesnik saobraćajne nesreće koja se dogodila 11. septembra 1994. godine. U predmetnoj saobraćajnoj nesreći podnosioci predstavke pretrpjeli su različite povrede. U periodu između 1996. i 2005. godine, podnosioci predstavke vodili su građanske postupke pred nacionalnim sudovima, zahtijevajući isplate novčanih potraživanja na ime naknade štete u odnosu na društveno preduzeće „Tara“ iz Cetinja, a po osnovu pretrpljenih povreda. Navedeni građanski postupci okončani su donošenjem pravosnažnih i izvršnih presuda, kojima su dijelu podnosioca predstavke dosuđeni određeni novčani iznosi na ime nematerijalne štete i troškova postupka. Međutim, navedene presude na

nacionalnom nivou nikada nijesu izvršene, budući da je nad društvenim preduzećem „Tara“ u međuvremenu otvoren stečajni postupak.

Prije odlučivanja o osnovanosti predstavke, Evropski sud bavio se prihvatljivošću iste. Najprije, Evropski sud je primijetio da postoje određene manjkavosti i nejasnoće u pogledu ličnih podataka 6 (šest) podnosilaca predstavke i ukazao da nije mogao samoinicijativno, sa sigurnošću, da utvrdi identitet istih. Stoga je Evropski sud, uvažavajući pravne argumente Zastupnice, kako u kontekstu identiteta podnosilaca predstavke, tako i u kontekstu postupanja prvobitnog punomoćnika podnosilaca pred Evropskim sudom, utvrdio da je predstavka u odnosu na 6 (šest) podnosilaca nespojiva *ratione personae* sa odredbama Konvencije u okviru značenja člana 35 stav 3 (a) i odlučio da istu odbaci kao neprihvatljivu većinom glasova, dok je u odnosu na prvobitnog punomoćnika, advokata B.S., ranije donio odluku da istog isključi iz postupanja u konkretnom predmetu i u svim budućim predmetima pred Evropskim sudom.

U odnosu na preostalih 19 (devetnaest) podnosilaca predstavke, Evropski sud je, pozivajući se na relevantnu sudsku praksu, jednoglasno utvrdio da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije i naložio državi Crnoj Gori da navedenim podnosiocima predstavke, u roku od tri mjeseca od dana pravosnažnosti predmetne presude, isplati iznose koji su im dosuđeni na ime naknade štete i troškova postupka u pravosnažnim i izvršnim presudama donijetim na nacionalnom nivou, umanjene za bilo koje iznose koji su možda već bili isplaćeni po tom osnovu. Istovremeno, Evropski sud je naložio državi Crnoj Gori da dijelu podnosilaca predstavke, tačnije njih 16, isplati iznos od po 2.000,00 € (dvije hiljade eura) na ime nematerijalne štete i troškova i izdataka. Evropski sud je, većinom glasova, odbio ostatak zahtjeva podnosilaca predstavke za pravičnim zadovoljenjem.

Imajući u vidu činjenice predmeta, izjašnjenja strana i nalazišta Evropskog suda u konkretnom predmetu, Evropski sud je utvrdio da nije neophodno da ispituje prihvatljivost i osnovanost predstavke u odnosu na član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

2. Odluke o neprihvatljivosti predstavke Evropskog suda za ljudska prava donijete u odnosu na Crnu Goru u 2022. godini

U toku izvještajne godine, Evropski sud je donio dvije odluke o neprihvatljivosti predstavke: *Milović protiv Crne Gore* i *Golubović protiv Crne Gore*, čija detaljnija analiza slijedi u nastavku.

***1) Milović protiv Crne Gore* predstavka br. 34720/12 odluka od 17. marta 2022. godine**

Predmetna predstavka podnijeta je Evropskom sudu 26. maja 2012. godine od strane g-dina Đura Milovića, koji je u predstavi iznio pritužbu u vezi navodne povrede člana 6 Konvencije (pravo na pravično suđenje). S tim u vezi, podnosilac predstavke je istakao da je presuda Osnovnog suda kojom je oglašen krivim donijeta na osnovu pravno nevaljanih dokaza i u tom smislu ukazao na navodnu povredu prava na obrazloženu sudsku odluku, kao aspekta prava na pravično suđenje. Osim navedenog, podnosilac predstavke se žalio i na povredu člana 13 Konvencije (pravo na djelotvorni pravni lijek). Evropski sud je odlučio da ispita predstavku isključivo u odnosu na član 6 stav 1 Konvencije, u odnosu na dužinu trajanja krivičnog postupka.

Navedena predstavka Kancelariji zastupnika komunicirana je kao *WECL* predmet. S tim u vezi, Evropski sud je u skladu sa standardnom procedurom Evropskog suda u tim predmetima, Vladi Crne Gore ponudio zaključenje prijateljskog poravnania i razriješenje spora isplatom naknade na ime nematerijalne štete i troškova i izdataka postupka podnosiocu predstavke.

Nakon razmatranja cjelokupne činjenične i dokazne građe, Zastupnica je ocijenila da u konkretnom predmetu nema pravnog osnova za zaključenje prijateljskog poravnania i iznijela pravnu odbranu države Crne Gore. U pisanom izjašnjenju, Zastupnica je ukazala da su nacionalni sudovi u svojim presudama u potpunosti jasno i obrazloženo dali ocjene svakog pojedinačnog dokaza, obrazložili njihovo dovođenje u međusobnu vezu, te konačno, dali obrazloženi zaključak o dokazanosti krivice optuženog u odnosu na konkretno krivično djelo za koje je osuđen.

Nakon ispitivanja cjelokupnog materijala i pravne argumentacije strana, Evropski sud je smatrao da je pritužba podnosioca predstavke u vezi prekomjerne dužine trajanja krivičnog postupka neprihvatljiva. Evropski sud je posebno istakao da, u skladu sa dobro ustanovljenom sudskom praksom, član 6 Konvencije ne garantuje podnosiocu predstavke pravo na obezbjeđivanje krivičnog gonjenja i osudu trećeg lica niti pravo na „privatnu osvetu“.

Konačno, ispitujući sve iznijete pritužbe, pravnu argumentaciju Zastupnice i dostavljeni dokazni materijal, Evropski sud je utvrdio da je predstavka nespojiva *ratione materiae* sa odredbama Konvencije u smislu člana 35 stav 3 (a) Konvencije i istu odbacio u skladu sa članom 35 stav 4 Konvencije.

2) Golubović protiv Crne Gore
predstavka br. 22054/21
odluka od 7. jula 2022. godine

Predmetna predstavka podnijeta je Evropskom sudu 20. aprila 2021. godine. Naime, podnositeljka predstavke je u istoj iznijela žalbene navode u vezi ukidanja, nakon donošenja odluke Ustavnog suda Crne Gore, mjesečne naknade ženama po osnovu rođenja troje ili više djece, koja je bila propisana Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 2015. godine i koja naknada je korisnicama bila isplaćivana počev od januara 2016. godine. S tim u vezi, podnositeljka predstavke se žalila na povredu člana 6 (pravo na pravično suđenje), člana 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), člana 14 (zabrana diskriminacije) Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju (zaštita imovine).

Radi ostvarivanja prava na mjesečnu naknadu po osnovu rođenja troje ili više djece, žene su morale ispunjavati određene uslove za ostvarivanje predmetnog prava. Naime, ukoliko su rodile troje djece, iste su morale imati najmanje 25 (dvadeset pet) godina radnog staža ili se nalaziti na evidenciji nezaposlenih lica Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u istom vremenskom periodu ili pak 15 (petnaest) godina ukoliko su rodile više od troje djece.

Navedena mjesečna naknada je dana 9. januara 2017. godine smanjena za 25% iz opravdanih razloga predviđenih Budžetom, a potom je i ukinuta, nakon odluke Ustavnog suda Crne Gore od 19. aprila 2017. godine, kojom su relevantne odredbe Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti iz 2015. godine proglašene neustavnim.

Naime, dana 29. juna 2017. godine, Skupština Crne Gore usvojila je Zakon o izvršenju odluke Ustavnog suda Crne Gore U- I broj 6/16 od 19. aprila 2017. godine. Zakonom je, *inter alia*, propisano da korisnice kojima je obustavljena isplata penzije, zbog ostvarivanja prava na predmetnu mjesečnu naknadu, imaju pravo da u prelaznom periodu, koji je bliže definisan zakonom, nastave sa korišćenjem prava na penziju; korisnice kojima je prestalo pravo na privremenu naknadu po osnovu preostale radne sposobnosti, imaju pravo da im se ponovo obezbijedi pravo na privremenu naknadu; korisnice kojima su prestala prava po osnovu nezaposlenosti, imaju pravo da nastave sa korišćenjem prava po osnovu nezaposlenosti.

Dana 29. decembra 2021. godine, Skupština Crne Gore usvojila je Zakon o obeštećenju bivših korisnica naknada po osnovu rođenja troje ili više djece, koji je stupio na snagu 1. aprila 2022. godine. Istim se otklanjaju posljedice nastale ukidanjem zakonskog prava na doživotnu naknadu ženama po osnovu rođenja troje ili više djece. U tom smislu, pravo na obeštećenje, u skladu sa ovim zakonom, imaju korisnice mjesečne naknade po osnovu rođenja troje ili više djece, kojima je to pravo pripadalo u periodu od 1. januara 2016. do 30. juna 2017. godine, u skladu sa članom 4 (čl. 54a i 54b) Zakona o dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, ukoliko im je ovo pravo ukinuto. Pravo na naknadu ne pripada ženama koje bi bile naknadno kvalifikovane za ostvarivanje prava na isto.

Evropski sud je u konkretnom predmetu utvrdio da je ukidanje mjesečne naknade predstavljalo miješanje u imovinska prava podnositeljke predstavke, koja su zajemčena članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Za Evropski sud je nesporno da je za miješanje postojao pravni osnov, konkretno Zakon o izvršenju odluke Ustavnog suda Crne Gore od 19. aprila 2017. godine.

Prilikom ocjene da li je sporna mjera bila u javnom interesu, Evropski sud uzeo je u obzir obrazloženje Ustavnog suda Crne Gore, koji je utvrdio da je predmetna naknada u suprotnosti sa članom 14 Konvencije i članom 1 Protokola br. 12 uz Konvenciju i predstavlja različito postupanje bez razumnog opravdanja, u odnosu na druge žene i muškarce, koji podjednako učestvuju u podizanju i vaspitanju djece.

Stoga, Evropski sud nije našao razlog da odstupi od stanovišta Ustavnog suda Crne Gore i primijetio je da je predmetna naknada ukinuta, kako bi se „ispravila“ neustavnost gore navedenog različitog postupanja, što samo po sebi upućuje na to da je sporna mjera težila legitimnom cilju u javnom interesu.

Ovo razmatranje se mora uzeti u obzir pri ocjeni proporcionalnosti u smislu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, naročito za vremenski period nakon donošenja odluke Ustavnog suda Crne Gore do donošenja Zakona o obeštećenju bivših korisnica naknada po osnovu rođenja troje ili više djece. S tim u vezi, Evropski sud je posebno istakao činjenicu da je Zakonom o izvršenju odluke Ustavnog suda Crne Gore za žene na koje se primjenjuje navedeni zakon, predviđen prelazni period i šema koja im je omogućila da se prilagode novonastalim okolnostima.

Podnositeljka predstavka u konkretnom predmetu nije mogla opravdano očekivati da će naknada koju je primala godinu i pet mjeseci, uprkos tome što je proglašena diskriminisućom prema drugim ženama i muškarcima koji su podjednako angažovani u podizanju i vaspitanju djece, biti neopoziva u bilo kojim okolnostima.

Imajući u vidu naprijed navedeno i široko polje procjene države u uređivanju oblasti socijalne zaštite i legitimni cilj ispravljanja diskriminisućeg postupanja, Evropski sud je smatrao da podnositeljka predstavke nije snosila individualni i prekomjerni teret.

Shodno tome, Evropski sud je odlučio da je ova pritužba očigledno neosnovana u smislu člana 35 stav 3 i istu odbacio u skladu sa članom 35 stav 4 Konvencije.

S obzirom na to da je podnositeljka predstavke iznijela i druge pritužbe u vezi povrede Konvencije, Evropski sud je smatrao da, u svijetlu cjelokupnog materijala koji mu je bio na raspolaganju, iste nijesu ispunile uslove prihvatljivosti, koji su predviđeni članovima 34 i 35 Konvencije i nijesu predstavljale bilo kakvu povredu prava i sloboda zajemčenih Konvencijom ili Protokolima uz nju. Konačno, Evropski sud je odlučio da ovaj dio predstavke mora biti odbačen u skladu sa članom 35 stav 4 Konvencije.

3. Odluke Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru donijete na osnovu prijateljskog poravnanja u 2022. godini

1) *Bigović protiv Crne Gore*
predstavka br. 43763/20
odluka od 13. januara 2022. godine

Podnosilac predstavke iznio je žalbene navode u pogledu dužine trajanja pritvora i loših materijalnih uslova u pritvoru (član 3 Konvencije), suđenja u razumnom roku i hitnog ispitivanja zakonitosti pritvora (član 5 stav 1 i 3 Konvencije), prava na pravično suđenje (član 6 Konvencije), prava na poštovanje porodičnog života (član 8 Konvencije) i prava na djelotvorni pravni lijek (član 13 Konvencije), međutim Evropski sud je odlučio da istu komunicira državi Crnoj Gori po osnovu žalbenih navoda iz člana 3 Konvencije, odnosno materijalnih uslova u pritvoru.

Evropski sud donio je jednoglasno odluku u navedenom predmetu i odlučio da predstavku izbriše sa liste predmeta u skladu sa članom 39 Konvencije (prijateljsko poravnanje), a nakon što se uvjerio da je prijateljsko poravnanje zasnovano na poštovanju ljudskih prava zajemčenih Konvencijom i Protokolima uz nju, te nije našao razloge koji bi opravdali dalje ispitivanje predstavke.

Navedena odluka Evropskog suda donijeta je po dostavljanju deklaracija o prijateljskom poravnanju, koje su potpisale strane u postupku, na osnovu koje se podnosilac predstavke saglasio da se odriče bilo kakvih daljih pritužbi protiv Crne Gore, u vezi sa činjenicama i žalbenim navodima koje je naveo u predmetnoj predstavi, pod uslovom da se Vlada Crne Gore obaveže da će mu na ime nematerijalne štete isplatiti iznos od 1.800,00 € (hiljadu i osam stotina eura) i troškova postupka u iznosu od 500,00 € (pet stotina eura).

Vlada Crne Gore je u obavezi da isplati podnosiocu predstavke gore navedene iznose u roku od 3 (tri) mjeseca od dana objave predmetne odluke, a u slučaju da navedeni iznosi ne budu isplaćeni u navedenom roku, Vlada Crne Gore je u obavezi da isplati zateznu kamatu koja je zasnovana na najnižoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke uz dodatak od tri procentna poena.

Osim toga, državi Crnoj Gori je predočena i obaveza obezbjeđivanja hitnog premještaja podnosioca predstavke, iz ćelije u kojoj trenutno boravi, u ćeliju u kojoj uslovi odgovaraju onima u kojoj je boravio nakon avgusta 2009. godine, a najkasnije u roku od tri mjeseca od dana objave ove odluke.

Isplata gore navedenih iznosa naknade nematerijalne štete i troškova postupka, kao i premještaj podnosioca predstavke u drugu ćeliju, predstavljaće konačno razrješenje predmetnog slučaja.

Kako je Evropski sud u svojoj prvoj presudi *Bigović protiv Crne Gore* (br. 48343/16) od 19. marta 2019. godine, već jednom utvrdio povredu člana 3 Konvencije, u pogledu uslova u pritvoru i člana 5 stav 1 i 3 Konvencije, u pogledu dužine trajanja pritvora i koja presuda, od strane pravosudnih organa - sudova Crne Gore, kada je u pitanju individualna mjera, još uvijek nije izvršena (podnosilac predstavke se još uvijek nalazi u pritvoru, a krivični postupak i dalje nije pravosnažno okončan), to se navedeni predmet nalazi pod standardnim nadzorom Komiteta ministara Savjeta Evrope, koji sa naročitom pažnjom prati dalje postupanje svih nadležnih državnih organa u predmetnom postupku.

Naime, radi se o krivičnom predmetu u kojem je Vrhovno državno tužilaštvo Crne Gore - Odjeljenje za suzbijanje organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina još 2006. godine podiglo optužnicu protiv više lica i zbog više krivičnih djela, uključujući i krivično djelo teško ubistvo putem podstrekavanja izvršenog na štetu visokog policijskog funkcionera, a crnogorski sudovi su, do sada, po osnovu predmetne optužnice donosili presude na različitim nivoima nadležnosti.

Imajući u vidu prethodno navedeno, to je konkretan predmet od strane Evropskog suda dobio oznaku hitnog predmeta, s obzirom na to da se naznačene pritužbe odnose na uslove u pritvoru i dužinu trajanja pritvora. Predstavka je stoga Kancelariji zastupnika komunicirana uz postavljena pitanja od strane Evropskog suda, a koja su se isključivo odnosila na uslove u pritvoru.

Polazeći od obavezne primjene odredaba Konvencije u unutrašnjem nacionalnom pravnom sistemu i bogate sudske prakse Evropskog suda u vezi sa uslovima u pritvoru, stanja u spisima predmeta, kao i izuzetno značajnog predmeta i pravnih pitanja o kojima se odlučuje pred Evropskim sudom, Kancelariji zastupnika je Evropski sud uz pojedinačnu predstavku

komunicirao i prijedlog deklaracije o prijateljskom poravnanju, a što je u skladu sa novom procedurom rada koja je u primjeni pred Evropskim sudom.

2) Komar protiv Crne Gore i 2 druge predstavke

predstavka br. 35564/19

odlučka od 27. oktobra 2022. godine

Podnosioci predstavki podnijeli su ustavne žalbe 30. januara 2016. godine, 1. februara 2017. godine i 16. marta 2018. godine, pojedinačno, žaleći se na ishode parničnih postupaka u vezi sa njihovim ugledom i imovinsko-pravnim zahtjevima.

Pozivajući se na član 6 Konvencije, podnosioci su se prituživali na prekomjernu dužinu trajanja postupaka pred Ustavnim sudom i povredu prava na suđenje u razumnom roku, budući da su postupci koje su vodili pred tim sudom trajali 4 godine i 4 mjeseca, 5 godina i 2 mjeseca i 3 godine i 6 mjeseci.

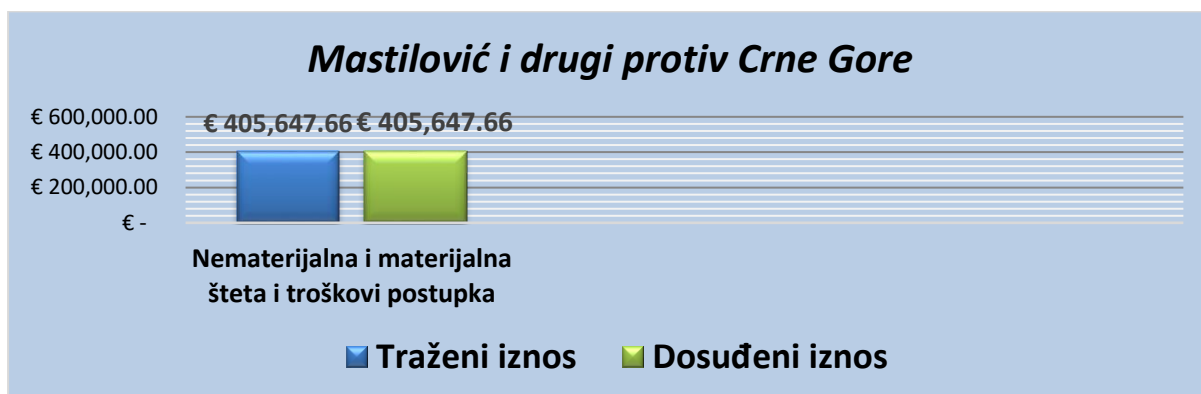
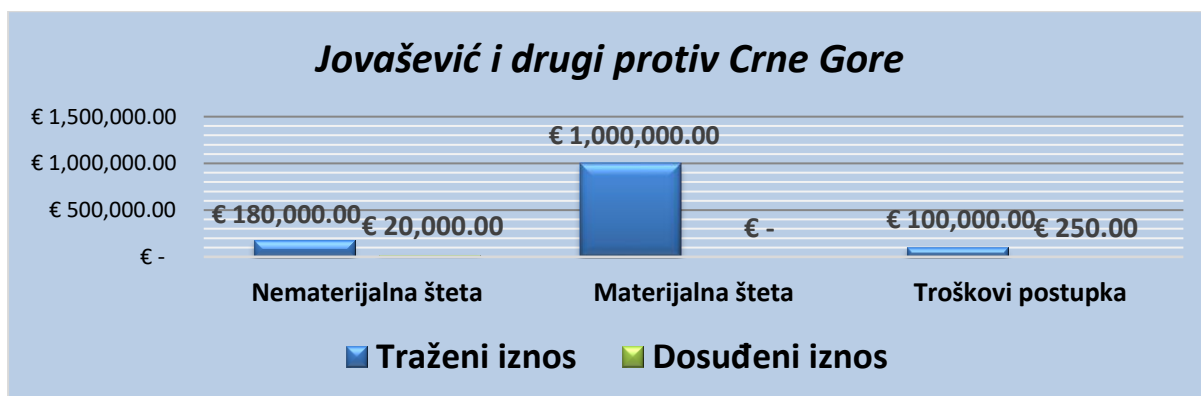
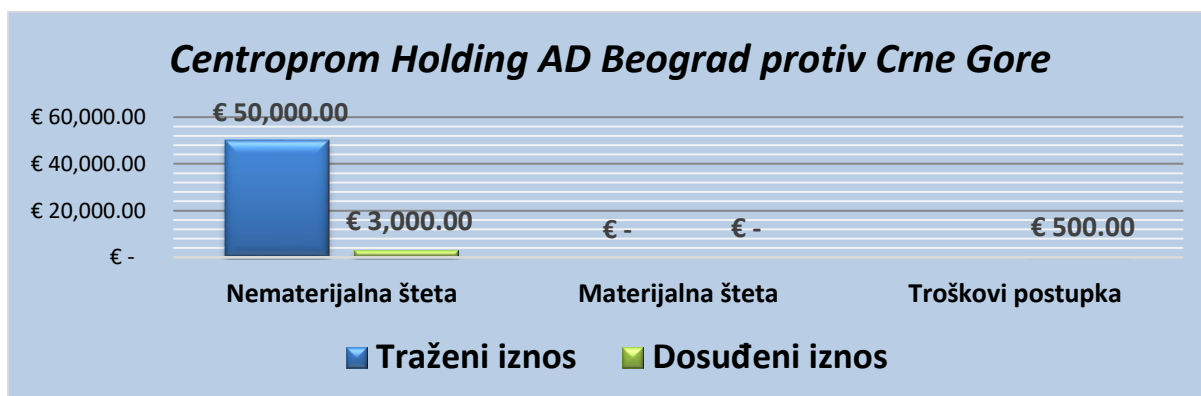
Navedeni predmet Kancelariji zastupnika komuniciran je od strane Evropskog suda, kao *WECL* predmet, uz prijedlog za zaključenje prijateljskog poravnanja, budući da se radi o repetitivnom predmetu, koji se odnosi isključivo na prekomjernu dužinu trajanja postupka pred Ustavnim sudom Crne Gore, a imajući u vidu da je Evropski sud 2021. godine već donio presudu *Siništaj protiv Crne Gore* kojom je utvrdio povredu člana 6 stav 1 (pravo na pravično suđenje) Konvencije zbog prekomjerne dužine trajanja postupka pred Ustavnim sudom Crne Gore.

Imajući u vidu karakter navedenog predmeta, činjeničnu građu i dobro ustanovljenu sudsku praksu, Evropski sud za ljudska prava, nakon potpisivanja deklaracija o prijateljskom poravnanju od strana u postupku, donio je jednoglasno odluku kojom je navedeni predmet izbrisao sa liste predmeta u skladu sa članom 39 Konvencije, a nakon što se uvjerio da su prijateljska poravnanja zasnovana na poštovanju ljudskih prava zajemčenih Konvencijom i Protokolima uz nju i da ne postoje razlozi koji bi opravdali dalje ispitivanje predstavki.

4. Pregled postavljenih zahtjeva podnosilaca predstavki za pravično zadovoljenje i dosuđenih iznosa od strane Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini

a) Pojedinačni pregled po predmetima

4.1. Presude

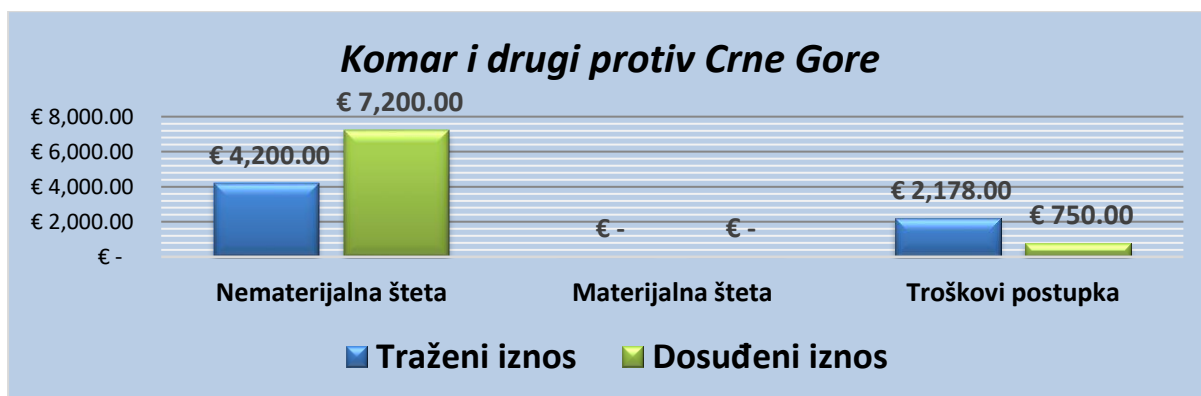

- Ukupan iznos dosuđen od strane Evropskog suda u predmetu *Mastilović i drugi protiv Crne Gore* na ime nematerijalne štete obuhvata i troškove postupka pred tim sudom kao i iznose dosuđene u korist podnosilaca predstavki presudama i sudskim poravnanjima na nacionalnom nivou.

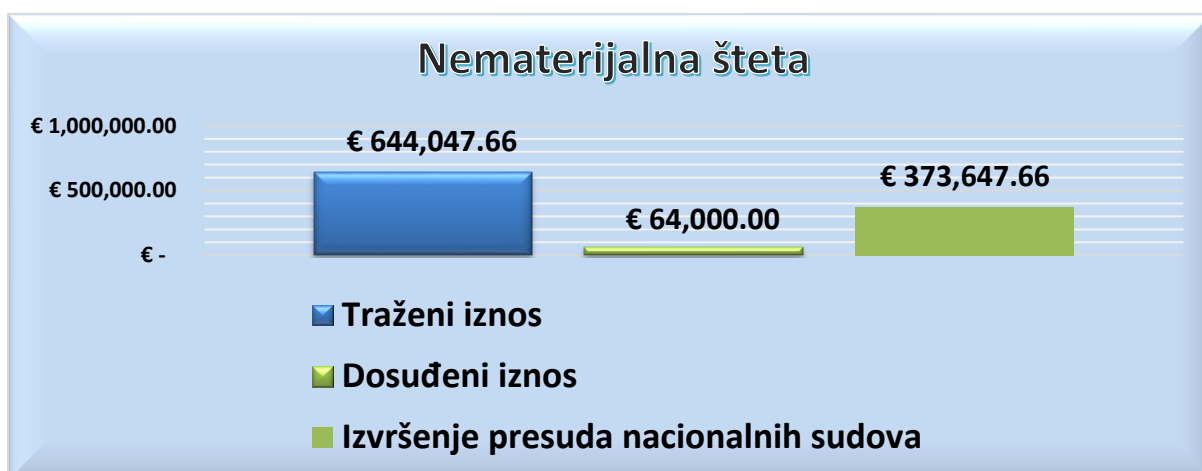
4.2. Odluke

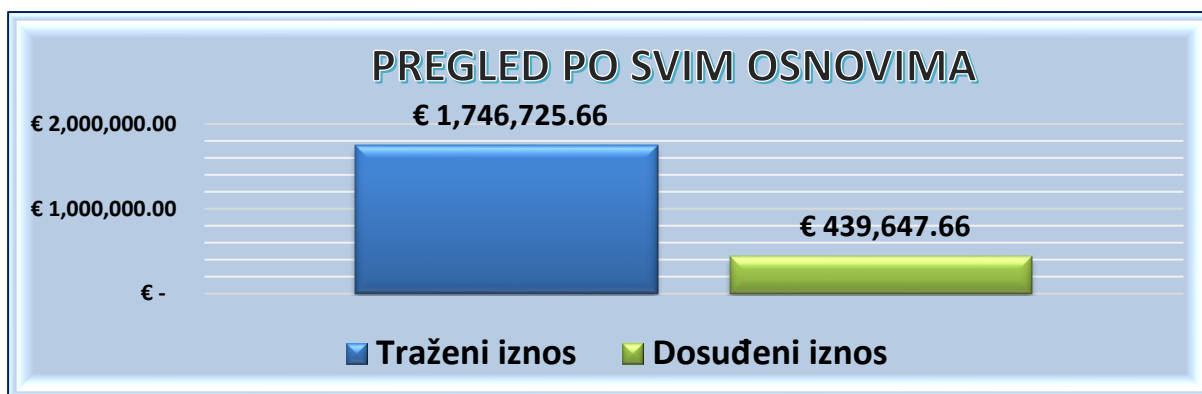

- Podnosilac predstavke nije precizirao zahtjev za pravično zadovoljenje

b) Ukupan pregled traženih i dosuđenih iznosa po svim osnovima

V POSTUPAK IZVRŠENJA PRESUDA EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

1. Opšte informacije o postupku izvršenja presuda Evropskog suda za ljudska prava

Crna Gora, kao Visoka strana ugovornica, potpisivanjem Konvencije, obavezala se da će se povinovati pravosnažnim presudama Evropskog suda kojima se utvrđuju povrede prava zagantovanih Konvencijom i Protokolima uz nju (član 46 stav 1 Konvencije), kao i odlukama Evropskog suda koje se donose na osnovu prijateljskih poravnanja (član 39 stav 4 Konvencije).

U presudama u kojima utvrđuje povredu nekog konvencijskog prava, Evropski sud, u najvećem broju slučajeva, ne nameće državama nikakve konkretne obaveze u postupku izvršenja. Stoga, svaka država u procesu izvršenja presuda Evropskog suda ima znatno „polje slobodne procjene“ (*margin of appreciation*) prilikom odlučivanja koje mjere smatra najadekvatnijim. Komitet ministara može pružiti asistenciju prilikom izvršenja presuda, kroz donošenje preporuka sadržanih u odlukama (*decisions*) i putem privremenih rezolucija (*interim resolutions*). Pored navedenog, Savjet Evrope može pružiti državama podršku kroz pružanje pravne ekspertize, organizovanje okruglih stolova, obuka i slično.

Ukoliko je presudom Evropskog suda utvrđeno da je Crna Gora povrijedila odredbe Konvencije, Zastupnik se stara o izvršenju presude i o tome izvještava Komitet ministara Savjeta Evrope.

Izvršenje presuda Evropskog suda obuhvata sprovođenje **individualnih mjera**, kojima je cilj u najvećoj mogućoj mjeri osigurati restituciju za podnosioca zahtjeva (npr. ponavljanje domaćeg postupka, transfer podnosioca u zatvorsku jedinicu sa odgovarajućim uslovima, opoziv naloga za protjerivanje stranaca i slično), te **opštih mjera** kojima se sprječavaju istovrsne povrede Konvencije u budućim sličnim slučajevima (npr. izmjena zakonodavstva, sudske i upravne prakse, promjena javnih politika i slično).

Postupak izvršenja pravosnažnih presuda Evropskog suda sprovodi se kroz izradu **Akcionih planova/izvještaja**, koje Kancelarija zastupnika dostavlja u predviđenim rokovima Komitetu Ministara Savjeta Evrope i u kojima predstavlja individualne i generalne mjere, koje je država preduzela ili namjerava preduzeti u cilju ispravljanja povreda koje su utvrđene presudama Evropskog suda.

U cilju generalne prevencije, Kancelarija zastupnika u postupku izvršenja vrši prevođenje i diseminaciju presuda donijetih od strane Evropskog suda onim državnim organima u čiju nadležnost spada bilo koje pitanje, koje je presudom Evropskog suda identifikovano kao jedan od uzroka povrede Konvencije. Sve presude Evropskog suda donijete u odnosu na Crnu Goru objavljuju se na web stranici Kancelarije zastupnika (www.gov.me/kzcg), Vrhovnog suda Crne Gore (<https://sudovi.me/vrhs/sadrzaj/DRz9>), kao i u „Službenom listu Crne Gore“, u cilju informisanja javnosti o povredama utvrđenim u presudama Evropskog suda i relevantnim međunarodnim standardima iznijetim u njima.

Usvajanje neophodnih mjera u cilju izvršenja presude, nadgleda Komitet ministara Savjeta Evrope, koji čine predstavnici Vlada 46 država članica, a kome asistira Odjeljenje za izvršenje presuda Evropskog suda, koje funkcioniše u okviru Generalnog direktorata za ljudska prava i vladavinu prava. Komitet ministara obezbjeđuje kontinuirano praćenje izvršenja presuda i odluka Evropskog suda, koji predmeti ostaju pod nadzorom, dok se ne sprovedu i implementiraju neophodne mjere. Postupak izvršenja okončava se donošenjem konačne rezolucije.

U toku trajanja postupka nadzora, podnosioci predstavke, NVO sektor i nacionalne institucije za zaštitu i promociju ljudskih prava mogu podnijeti pisane podneske ukoliko to smatraju potrebnim, a sve u cilju izvršenja presude.

Proces nadzora, usvajanja i implementacije Akcionih planova od januara 2011. godine prati nova *twin-track* procedura, prema kojoj se pojačani nadzor (*enhanced procedure*) upotrebljava za predmete koji zahtijevaju preduzimanje hitnih individualnih mjera, kao i za predmete koji otkrivaju važne strukturalne probleme (npr. pilot presude), među kojima su i međudržavni sporovi. Crna Gora do sada nije imala predmete pod pojačanim nadzorom Komiteta ministara.

2. Statistički pregled Odjeljenja za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru

Prema godišnjem izvještaju Odjeljenja za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava⁵, ukupno je novih šest (6) predmeta u odnosu na Crnu Goru koji su tokom 2022. godine bili pod nadzorom Odjeljenja, upoređujući sa četiri (4) u 2021. godini i jedanaest (11) u 2020. godini. Zajedno sa neizvršenim predmetima do početka 2022. godine i novopristiglim, Odjeljenje je na kraju izvještajne godine vršilo nadzor nad ukupno devet (9) predmeta, od čega su pet (5) označeni kao vodeći predmeti (*leading cases*) pod standardnom procedurom nadzora.

Zabrinjava činjenica da se jedan od vodećih predmeta, koji se tiče procesnih obaveza države po osnovu sprovođenja djelotvorne istrage zlostavljanja od strane policijskih službenika (grupa *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*), nalazi pod standardnim nadzorom Komiteta ministara duže od pet godina, jer nadležni državni organi nijesu preduzeli neophodne mjere u cilju okončanja predmetnih istraga i identifikovanja počinitelaca krivičnih djela. Osim navedenog, pod nadzorom se nalazi i grupa predmeta koja se odnosi na prekomjernu dužinu trajanja postupka pred Ustavnim sudom Crne Gore.

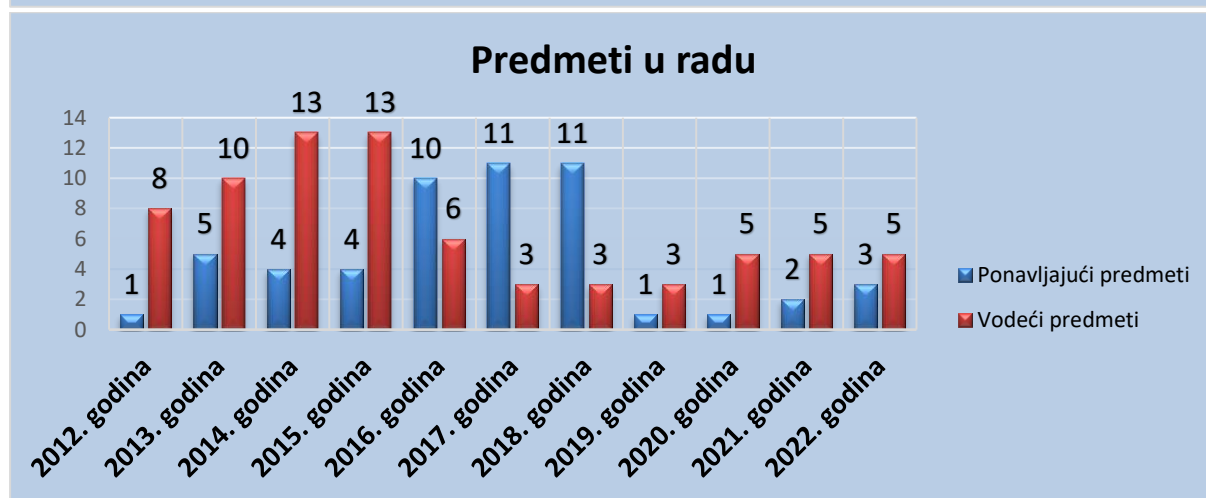
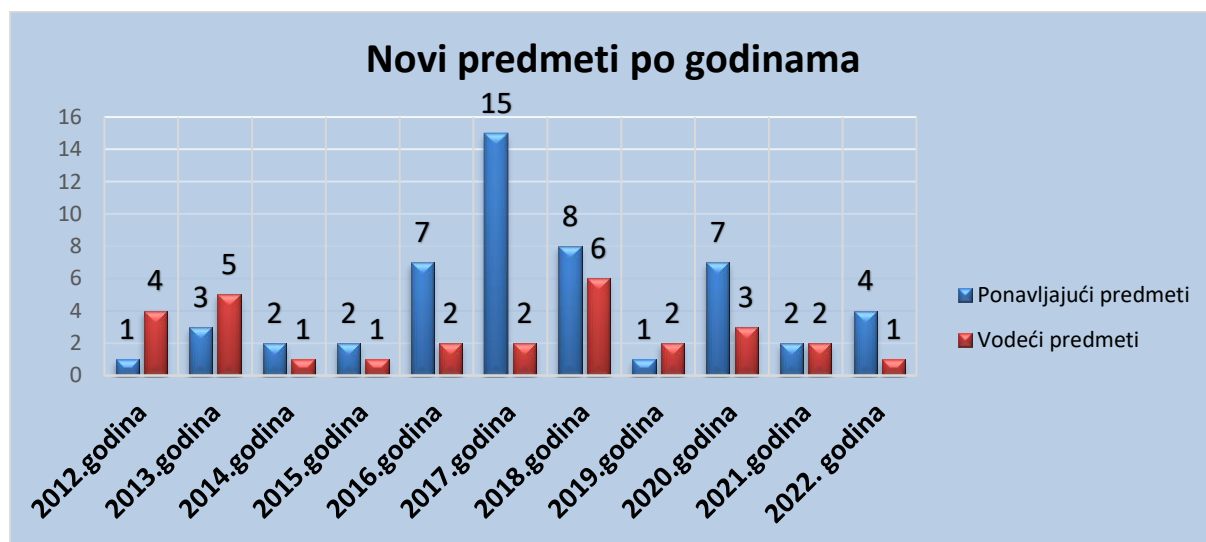
Komiteta ministara Savjeta Evrope, na sastancima održanim tokom 2022. godine, u odnosu na Crnu Goru zatvorio je 4 (četiri) predmeta:

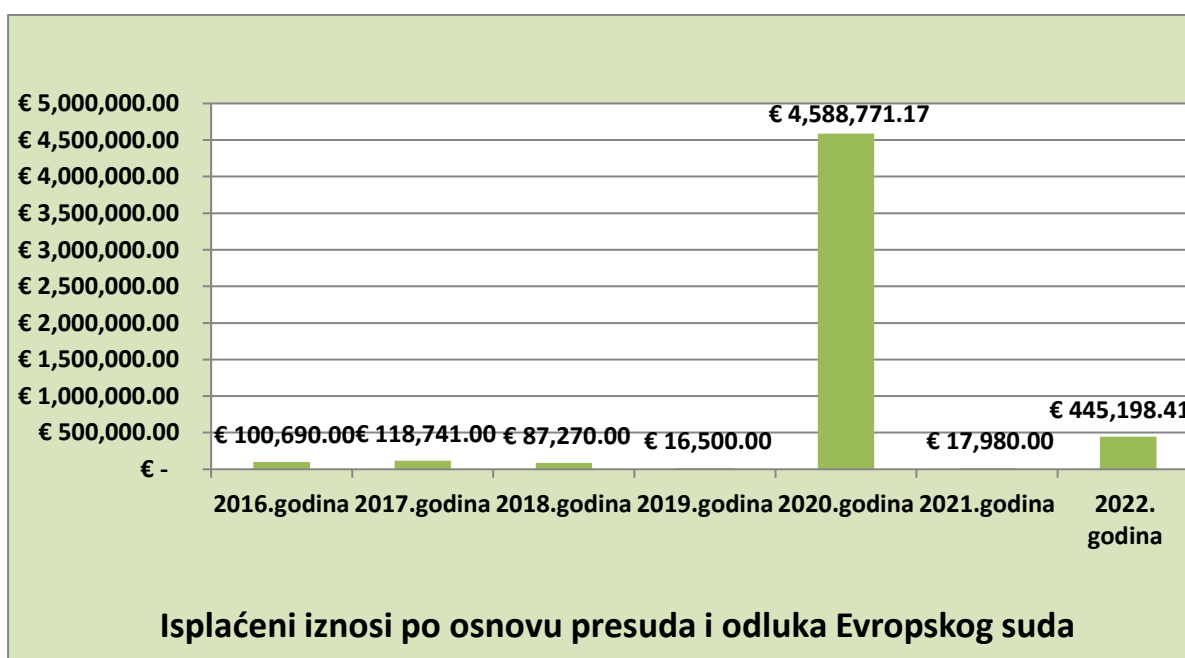
- ***Asanović protiv Crne Gore***, Rezolucija CM/ResDH(2022)109, donijeta 4. maja 2022. godine;
- ***Mastilović i drugi protiv Crne Gore***, Rezolucija CM/ResDH(2022)333, donijeta 8. decembra 2022. godine;

⁵ Godišnji izvještaj Odjeljenja za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava dostupan je na linku: [1680aad12f \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/0900406000/0900406000_en.htm#text=1680aad12f)

- *Bigović protiv Crne Gore*, Rezolucija CM/ResDH(2022)212, donijeta 8. decembra 2022. godine;

- *Centroprom Holding AD Beograd protiv Crne Gore*, Rezolucija CM/ResDH(2022)334, donijeta 8. decembra 2022. godine.

VI AKTIVNOSTI KANCELARIJE ZASTUPNIKA U CILJU AFIRMACIJE LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA I PREVENCIJE NJIHOVOG KRŠENJA

Pored osnovne nadležnosti, Kancelarija zastupnika preduzela je i niz drugih aktivnosti koje su vezane za afirmaciju ljudskih prava i sloboda i prevenciju njihovog kršenja od strane državnih organa, u cilju što efikasnije i potpunije primjene Konvencije i međunarodnih standarda Evropskog suda na nacionalnom nivou.

1. Ključne aktivnosti na nacionalnom i međunarodnom nivou

Polazeći od međunarodnih standarda kada je u pitanju zabrana mučenja, kao i stavova Evropskog suda, Kancelarija zastupnika, u saradnji sa NVO „Građanska alijansa”, a uz podršku Balkanskog fonda za demokratiju i ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu, tokom 2022. godine organizovala je 7 (sedam) tematskih i stručnih obuka i to 3 (tri) za policijske službenike, 3 (tri) za sudije i 1 (jednu) za tužioce, sa jasno definisanim ciljem podizanja svijesti i edukacije o standardima u pogledu člana 3 Konvencije, radi sprječavanja budućih povreda ljudskih prava.

Navedene obuke ocijenjene su od strane Komiteta ministara Savjeta Evrope i Odjeljenja za izvršenje presuda Evropskog suda kao primjer pozitivne prakse i odlučnost Crne Gore da posvećeno i efikasno ispunjava međunarodnopravne obaveze izvršenja presuda.

U periodu od aprila do kraja novembra izvještajne godine, sproveden je projekat „Dijagnoza i terapija slobode izražavanja, govora mržnje i etničkih tenzija“, u organizaciji CEDEM-a u saradnji sa Institutom za medije Crne Gore, a uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava (EIDHR) i Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija Crne Gore.

U okviru projekta održane su četiri radionice za predstavnike/ce crnogorskih redovnih sudova i državnih tužilaštava i policijske službenike/ce, na temu slobode izražavanja i međunarodnih standarda u kontekstu člana 10 Konvencije, na kojima je Zastupnica bila predavač. Rezultat projekta su i 2 (dvije) publikacije Kancelarije zastupnika, koje u sebi sadrže bogatu praksu Evropskog suda u kontekstu člana 10 Konvencije, a koje će biti detaljnije predstavljene u narednom poglavlju.

Tokom aprila 2022. godine, u organizaciji AIRE Centra iz Londona i Britanske ambasade u Podgorici, organizovan je prvi Pravosudni forum na temu „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“. Presentacije i panel diskusije na Forumu razjasnile su ključne principe i zahtjeve koje je razvio Evropski sud, u pogledu rodne ravnopravnosti i diskriminacije na osnovu pola. Učesnici iz cijelog regiona su se zatim okupili u manjim, tematskim radnim grupama, kako bi

analizirali ključne izazove u primjeni i zaštiti prava žena u domaćem kontekstu. Forumu su prisustvovali predsjednik Evropskog suda, g-din Robert Spano, sudije i bivše sudije Evropskog suda, kao i brojni eminentni stručnjaci iz regiona.

U okviru projekta „Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala na zapadnom Balkanu putem jačanja regionalne saradnje u oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom“, Ministarstvo pravde Crne Gore, AIRE Centar iz Londona i Regionalna anti-korupcijska inicijativa, uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva organizovali su konferenciju na temu „Efektivno oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom

djelatnošću u skladu sa evropskim standardima“, u cilju podsticanja regionalne saradnje kroz uspostavljanje regionalne mreže stručnjaka za oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.

Zastupnica je, tokom septembra 2022. godine, uzela učešće na

Međunarodnoj konferenciji, u organizaciji Vrhovnog kasacionog suda Republike Srbije, uz podršku Savjeta Evrope, kao jedan od predavača na temu „Izazovi u praksi domaćih sudova u predmetima koji se odnose na organizovani kriminal - oduzimanje imovine proistekle iz krivičnog dela“. Krovna tema konferencije bila je „Primena Evropske konvencije o ljudskim pravima - iskustva i izazovi sudova Centralne i Jugoistočne Evrope“.

Tradicionalni, deveti regionalni Forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu na temu „Ljudska prava u vremenima vanrednih okolnosti - uloga pravosuđa prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima“, održan je u Tirani od 25. do 26. novembra 2022. godine, u organizaciji AIRE Centra iz Londona i Civil Rights Defenders-a, a uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Švedske i fondacije Konrad Adenauer Stiftung.

U okviru tri održane panel diskusije naročito je bilo riječi o sudskom i demokratskom nadzoru nad vanrednim mjerama, kao i o načelima osiguravanja djelotvornosti pravosuđa i usaglašenosti sa Konvencijom, mjera u odgovoru na vanredne okolnosti u budućnosti. Uoči navedenih sesija formirane su tri radne grupe: prva radna grupa se bavila osiguravanjem djelotvornosti pravosuđa u budućnosti, druga radna grupa ispitala je uspostavljanje ravnoteže između ljudskih prava i njihovo uvažavanje tokom vanrednih okolnosti, dok je treća radna grupa nastojala da utvrdi ključne oblasti koje su izazvale zabrinutost zbog efekata koje su mjere preduzete u jeku pandemije proizvele na ljudska prava.

U decembru 2022. godine, Zastupnica je u svojstvu predavača učestvovala na seminaru u organizaciji Akademije Evropskog prava (ERA) u Beču na temu „Trgovina ljudima: borba protiv nekažnjivosti, osnaživanje istraga i krivičnih gonjenja“. Ovo je prvi seminar u nizu od tri seminara kofinansiranih od strane Evropske komisije, koji će analizirati obim i prirodu pitanja nekažnjivosti prilikom sprovođenja istrage i gonjenja u vezi trgovine ljudima. Na navedenom seminaru razmijenjene su najbolje prakse u vezi rješavanja nekažnjivosti, uključujući saradnju između domaćih i prekograničnih organa za sprovođenje zakona, uz sudsku saradnju, kao i saradnju sa NVO sektorom i civilnim društvom prilikom identifikovanja počinitelaca i žrtava trgovinom ljudima.

Prisustvo datoj konferenciji bilo je od naročitog značaja, s obzirom na to da su se na istoj predstavili konkretni primjeri iz prakse, kada je u pitanju razvoj jurisprudencije Evropskog suda, u predmetima koji se odnose na organizovani kriminal, uz istovremeni fokus na ograničenje prava svojine u javnom interesu, oduzimanje imovine i vraćanje u posjed državnih organa ili organa lokalne samouprave u praksi Evropskog suda.

Pored navedenog, od značaja je pomenuti i učešće Zastupnice u svojstvu predavača na okruglom stolu na temu “Uloge zastupnika (agenata) država članica pred Evropskim sudom za ljudska prava kao nacionalnih koordinatora izvršenja presuda i odluka tog suda”, koji je bio organizovan u okviru sastanka Komiteta ministara Savjeta Evrope, a koji je bio prilika da se razmijene iskustva agenata država članica u zastupanju država pred Evropskim sudom, kao i u procesu izvršenja presuda Evropskog suda na nacionalnom nivou.

U toku 2022. godine, nastavljena je saradnja Kancelarije zastupnika sa Centrom za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, AIRE Centrom iz Londona i nevladinim organizacijama, u okviru koje je organizovano niz seminara, konferencija i obuka za nosioce pravosudnih funkcija, mlade sudije, advokate, te predstavnike NVO sektora.

2. Autorska djela i publikacije Zastupnice i Kancelarije zastupnika

2.1. Analiza presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru za 2021. godinu

Publikacija *Analiza presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru za 2021. godinu*, koju Kancelarija zastupnika tradicionalno, već četvrtu godinu, izrađuje u saradnji sa AIRE Centrom iz Londona, sadrži pregled presuda i odluka koje je Evropski sud donio u odnosu na Crnu Goru u prethodnoj godini, rezime postupka izvršenja presuda Evropskog suda, uporednu praksu izvršenja presuda Evropskog suda, te zaključke i preporuke. Cilj Analize je da pravne praktičare, na brz i lak način upozna sa novijom sudskom praksom i relevantnim standardima Evropskog suda, kako bi doprinijeli implementaciji istih u domaćoj praksi.

Analiza je predstavljena na okruglom stolu kojem su prisustvovali nosioci pravosudnih i javnih funkcija, Zaštitnik i zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, predstavnici Ministarstva pravde Crne Gore, Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, Komore javnih izvršitelja, nevladinog sektora i advokati.

2.2. Publikacija „Smjernice i pregled odabrane sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima - pravo na slobodu izražavanja“

Publikacija *Smjernice i pregled odabrane sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u vezi sa članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima - pravo na slobodu izražavanja*, čiji je autor g-đa Valentina Pavličić, Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, objavljena je u okviru projekta *Dijagnoza i terapija slobode izražavanja, govora mržnje i etničkih tenzija*, koju sprovodi NVO Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM), uz podršku Evropske unije, posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori i Ministarstva javne uprave, digitalnog društva i medija Crne Gore.

Navedena publikacija sadrži pregled relevantnih predmeta iz novije prakse Evropskog suda u pogledu prava na slobodu izražavanja, koji je pažljivo sačinjen, kako zbog značaja standarda koji su u njima zauzeti, tako i zbog važnih pravnih pitanja koja se njima tretiraju, a koja imaju određene sličnosti sa predstavkama podnijetim protiv države Crne Gore u smislu člana 10 Konvencije.

Pravo na slobodu izražavanja jedno je od ključnih temelja demokratije. Evropski sud je stoga u svojim brojnim odlukama isticao i njegov značaj za ostvarivanje drugih ljudskih prava i sloboda. Stoga, od velike važnosti je da nacionalni organi prilikom donošenja svojih presuda i odluka suštinski primjenjuju relevantne standarde, koji su u skladu sa načelima propisanim Konvencijom i na taj način obezbijede djelotvornu zaštitu prava na slobodu izražavanja, čime bi doprinijeli smanjenju broja potencijalnih predstavljanja u kontekstu člana 10 Konvencije pred Evropskim sudom.

2.3. Vodič za policijske službenike kroz član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima

Vodič je izrađen u okviru projekta „Dijagnoza i terapija slobode izražavanja, govora mržnje i etničkih tenzija“, koji NVO Centar za demokratiju i ljudska prava (CEDEM) sprovodi uz finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava. Značaj slobode izražavanja i njena neraskidiva povezanost sa demokratijom nalažu edukaciju i podizanje svijesti kod policijskih službenika o relevantnim normama i međunarodnim standardima ustanovljenim kroz praksu Evropskog suda, jer upravo te norme i standardi određuju na koji način policijski službenici treba da se odnose prema pravu na slobodu izražavanja novinara, predstavnika medija i svih građana.

2.4. Izvještaj Zaštita od zlostavljanja u Crnoj Gori

Izvještaj „Zaštita od zlostavljanja u Crnoj Gori“, čiji je Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava jedan od autora, izdat je u junu 2022. godine od strane NVO "Građanska alijansa", uz podršku Balkanskog fonda za demokratiju, Njemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država i Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu.

Navedenim izvještajem daje se uvid u zakonodavni okvir koji je primjenljiv na sve vidove ponašanja koji se klasifikuju sa aspekta ponižavajućeg ponašanja i postupanja. U završnom

dijelu izvještaja predstavljene su preporuke koje služe kao smjernice za preventivno djelovanje u svrhe smanjenje svih oblika zlostavljanja, torture ili ponižavajućeg postupanja.

3. Članstvo u radnim grupama Savjeta Evrope

Kancelarija zastupnika, tokom izvještajne godine, nastavila je da obavlja redovne dužnosti u okviru svog članstva u Upravnom odboru za ljudska prava (CDDH), koji vodi međuvladin rad Savjeta Evrope u oblasti ljudskih prava, u svijetlu pravnih standarda Savjeta Evrope i relevantne jurisprudencije Evropskog suda.

Crna Gora kontinuirano izvršava svoje obaveze u svojstvu članstva u radnim grupama „46+1“ kao i u radnoj grupi SCR (Human Rights in situations of crisis) koja radi na postizanju konkretnih rezultata u oblasti zaštite ljudskih prava u doba krize, u državama Visokim stranama ugovornicama.

3.1. CDDH *ad hoc* pregovaračka grupa „46+1“ o pristupanju Evropske unije Konvenciji

Konačno, kada su u pitanju sprovedene aktivnosti u radnoj grupi „46+1“, u izvještajnoj godini održano je 4 sastanka istoimene grupe, a od 16. marta 2022. godine, ova grupa Upravnog odbora za ljudska prava isključuje Rusiju kao dotadašnju punopravnu 47. članicu Savjeta Evrope.

Pristupanjem Evropske unije Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima dodatno će se ojačati opseg zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda. Navedeno pristupanje predstavlja stoga najadekvatniji način za postizanje koherentnog fundamentalnog sistema zaštite prava širom Evrope.

U tom smislu, bilo koji pojedinac biće u prilici da podnese žalbene navode Evropskom sudu za ljudska prava, u pogledu povrede konvencijskih prava od strane Evropske unije. Ovim pristupanjem osiguraće se i konzistentnost zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, na način što će Evropski sud za ljudska prava, kao međunarodni sud, obezbijediti poštovanje konvencijskih i evropskih standarda od strane nacionalnih pravnih sistema, što će u Evropskoj uniji zasigurno doprinijeti usklađenosti i harmonizaciji.

Primjena Konvencije u kontekstu Evropske unije, ne bi samo upućivala na materijalna prava zajemčena Konvencijom, već ista mora garantovati, u pravnom poretku Evropske unije i

pravna dejstva u svom fundamentalnom svojstvu, imajući u vidu da su ista predviđena Konvencijom i potvrđena bogatom sudskom praksom Evropskog suda u pravnom poretku država članica.

Nadalje, jedan od krucijalnih razloga pristupanja jeste međusobno usaglašen razvoj sudske prakse Suda pravde EU i Evropskog suda u oblasti ljudskih prava, za razliku od situacija kada je često dolazilo i do različitih odluka i razilaženja mišljenja, gdje je kao jedan od rezultata uspostavljen i princip jednake zaštite (*equivalent protection*). Pored toga, uspostavilo bi se i načelo uzajamnog poverenja (*principle of mutual trust*) između država članica.

Konačno, predmetna pregovaračka grupa posvećeno je radila na eksplanatornom izvještaju uz Nacrt sporazuma, koji sadrži odredbe koje se smatraju nužnima kako bi Evropska unija mogla pristupiti Konvenciji.

Prva grupa tih odredaba odnosi se na pristupanje u užem smislu i uvodi procesne mehanizme potrebne za djelotvorno pristupanje. Druga grupa odredaba, koja je čisto tehničke prirode, predviđa, s jedne strane, izmjene Konvencije, koje se nameću s obzirom na činjenicu da je ona sastavljena tako da se primjenjuje na države članice Savjeta Evrope.

S druge strane, predviđene su odredbe o drugim instrumentima u vezi s Konvencijom, te završne odredbe o stupanju na snagu i objavljivanju akata o ratifikaciji ili pristupanju.

Na sastancima održanim tokom izvještajne godine, članovi iste saglasili su se oko prijedloga u vezi zahtjeva za savjetodavna mišljenja, shodno Protokolu br. 16 uz Konvenciju. Takođe, Grupa je pristala na razmatranje novog prijedloga u vezi izbora sudija Evropskog suda za ljudska prava i nastavila diskusiju o pitanju glasanja na Komitetu ministara Savjeta Evrope prilikom, *inter alia*, vršenja nadzora nad implementacijom presuda Evropskog suda za ljudska prava od strane EU.

U ovoj fazi, glavno otvoreno pitanje za diskusiju Grupe odnosi se na Zajedničku vanjsku i bezbjednosnu politiku, s obzirom na to da su, kako je navedeno u izvještaju sa sastanka, pregovori o drugim pitanjima privedeni kraju. S tim u vezi, predstavnik Evropske unije obavijestio je grupu da EU i njene države članice trenutno rade na ovom pitanju i ulažu napore da podnesu prijedlog što je prije moguće.

3.2. Radna grupa CDDH-SCR (Zaštita ljudskih prava u doba krize)

Kada je u pitanju radna grupa SCR, u izvještajnoj godini održan je drugi po redu sastanak istoimene grupe, uoči koga je izrađen i predstavljen Nacrt izvještaja grupe SCR u pogledu sprovedenih aktivnosti država članica u vezi derogacije i ograničavanja ljudskih prava Evropske Konvencije o ljudskim pravima u kriznim situacijama.

Naime, od država članica je prethodno zahtijevano da popune Upitnik koji se odnosi na nacionalni pravni stav i sprovedene aktivnosti u pogledu konkretnog postupka derogiranja obaveza u smislu Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji Upitnik se koristi kao vodič za izradu mehanizma za upravljanje višestrukim i raznorodnim kriznim situacijama.

Crna Gora je u navedenom Upitniku istakla da nije došlo do derogiranja prava i obaveza Konvencije kada je u pitanju njen nacionalni pravni poredak. Konkretno, na osnovu Nacrta proizvedenog Izvještaja slijedi da je ukupno 28 država popunilo navedeni Upitnik, a Belgija, Francuska, Litvanija, Poljska i Crna Gora navele su da nije postojala uzročno-posljedična veza između derogiranja i proglašavanja vanrednog stanja.

Grupa je raspravila pripremu svog narednog paketa rezultata, naime sveobuhvatnog instrumenta za procjenu uticaja kriznih situacija na sferu ljudskih prava u kontekstu mjera koje su odnosne države sprovele u vanrednim situacijama. Grupa je takođe pozdravila uspostavljanje i drugih instrumenata izrađenih od strane Savjeta Evrope i drugih organa, za koje je smatrala da mogu poslužiti kao inspiracija za strukturnu postavku postojećeg seta instrumenata.

Članovi istoimene grupe zatražili su od svojih članova da pruže detaljnije informacije o procjeni uticaja kriznih situacija na sferu ljudskih prava, koju politiku procjenjivanja su sprovele nadležne vlasti.

Isti su se saglasili da bi bilo korisno da se saslušaju stavovi eksperata u oblasti procjene ljudskih prava shodno čemu su zatražili od predsjedavajućeg da identifikuje relevantne strane te da ih pozove u cilju razmjene stavova sa grupom uoči predstojećeg sastanka.

VII PREPORUKE I ZAKLJUČCI

1. Preporuke

Kao i prethodnih godina, nakon sveobuhvatne analize presuda Evropskog suda donijetih u odnosu na Crnu Goru i standarda izraženih u njima, te njihove ocjene u skladu sa stavovima i nalazima Evropske komisije iznijetim u Izvještaju o napretku Crne Gore u procesu pristupanja Evropskoj uniji iz oktobra 2022. godine, u nastavku ćemo predstaviti preporuke za preventivno djelovanje nadležnih državnih organa i otklanjanje utvrđenih nedostataka unutar crnogorskog pravnog sistema, koje bi mogle biti povod za podnošenje novih predavki u odnosu na Crnu Goru pred Evropskim sudom.

Presude Evropskog suda donijete protiv Crne Gore tokom izvještajne godine, ali i nove predavke komunicirane Kancelariji zastupnika, ukazuju da je problem **prekomjerne dužine trajanja postupaka** u kontekstu prava na pravično suđenje, kako pred sudskim, tako i pred upravnim organima i dalje jedan od izazova sa kojima se suočava naš nacionalni pravni sistem, kada je riječ o konvencijskim pravima.

Poseban fokus tokom ove, ali i prethodne godine bila je **prekomjerna dužina trajanja postupaka pred Ustavnim sudom Crne Gore** (o čemu je bilo riječi i u prošlogodišnjem Izvještaju Kancelarije zastupnika), koja je dodatno pojačana činjenicom da je Ustavni sud Crne Gore tokom 2022. godine radio sa izrazito smanjenim kadrovskim kapacitetom, a od septembra prošle godine, taj sud bio je onemogućen da odlučuje u velikom broju predmeta iz svoje nadležnosti, jer je od sedam sudija preostalo samo troje.

Nakon presude *Siništaj protiv Crne Gore* (br. predavke 31529/15) kojom je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku zbog prekomjerne dužine trajanja postupka pred Ustavnim sudom Crne Gore, Evropski sud je Kancelariji zastupnika tokom izvještajne godine komunicirao 7 (sedam) novih predavki koje se odnose isključivo na dužinu trajanja postupka pred Ustavnim sudom. Imajući u vidu da je riječ o predmetima repetitivne prirode, u kojima Evropski sud ima jasno ustanovljene standarde, navedene predavke komuniciraju se Vladi Crne Gore sa prijedlogom za postizanje prijateljskog poravnanja, uz obavezu isplate pravičnog zadovoljenja podnosiocu predavke na ime naknade nematerijalne štete od strane države Crne Gore.

Činjenica da je Evropski sud „preuzeo ulogu“ i da presuđuje zbog povrede prava zagarantovanog članom 6 Konvencije – prekomjerne dužine trajanja postupka pred Ustavnim sudom Crne Gore, itekako mora da predstavlja „alarm“ da se na nacionalnom nivou mora raditi na promjeni navedenog stanja. S jedne strane, građani ostaju uskraćeni za pravdu koju im pruža ustavna žalba, kao djelotvorno pravno sredstvo, a sa druge strane, državni budžet materijalno se još više opterećuje bespotrebnim finansijskim izdacima. Ukoliko takvih predmeta bude veći broj to svakako može imati negativne posljedice na sam budžet države Crne Gore.

Osim navedenog, kontinuirano utvrđivanje iste povrede od strane Evropskog suda, koja se odnosi na postupanje jednog organa, može biti pokazatelj sistemskog problema u pravnom sistemu Crne Gore, ali i uticati na potencijalni gubitak djelotvornosti ustavne žalbe kao nacionalnog pravnog lijeka.⁶

Ustavna žalba podnosi se Ustavnom sudu Crne Gore, zbog povrede ljudskih prava i sloboda zajemčenih Ustavom, nakon iscrpljivanja svih djelotvornih pravnih sredstava. Kroz ustavnosudsku kontrolu pojedinačnih akata, Ustavni sud, koji je posljednja instanca na nacionalnom nivou, koja je u mogućnosti da prepozna i ispravi povredu ljudskih prava i sloboda (prije podnošenja predstavke Sudu u Strazburu), ima važnu ulogu u zaštiti svih konvencijskih i Ustavom zagarantovanih prava.

Djelotvornost ustavne žalbe pred Ustavnim sudom, podrazumijeva ne samo da Ustavni sud, kroz ispitivanje ustavne žalbe, donese odluku kojom će procesno ili meritorno odlučiti o određenoj ustavnoj žalbi, već i da nacionalni organi, u svom daljem postupanju, u slučaju postojanja povrede, istu otklone i svoju sudsku praksu usklade sa standardima i praksom Evropskog suda, tumačeći nacionalno pravo u duhu Konvencije.

Stoga, budući da Ustavni sud Crne Gore protekle godine nije ostvario rezultate koji bi uvjerali Evropski sud u njihovu efikasnost u pogledu rješavanja ustavnih žalbi u razumnom roku, niti je do kraja sproveden postupak zapošljavanja savjetničkog kadra, Kancelarija zastupnika u ovogodišnjem izvještaju ponavlja sve preporuke iz prethodnog izvještaja (vidjeti str. 95 Izvještaja o radu Kancelarije zastupnika za 2021. godinu) i dodatno ukazuje na neophodnost preduzimanja konkretnih i efikasnih mjera od strane Ustavnog suda Crne Gore, koji je direktno

⁶ U vezi potencijalnog gubitka djelotvornosti ustavne žalbe, Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava obraćala se predsjedniku Ustavnog suda Crne Gore i relevantnom Skupštinskom odboru, a navedena tema detaljno je obrađena i u prošlogodišnjem Izvještaju o radu Kancelarije zastupnika, str. 85-87.

odgovoran za povredu konvencijskih prava u predmetima ove vrste, kako bi se navedeni problem riješio na sistemski način. Ovo posebno iz razloga što građani/ke koji su se obratili za zaštitu svojih prava Ustavnom sudu Crne Gore, nemaju zakonskih mogućnosti da koriste pravna sredstva na nacionalnom nivou za ubrzanje te vrste postupka (kao što je slučaj kontrolnog zahtjeva i tužbe za pravično zadovoljenje), pa jedina njihova zaštita ostaje obraćanje Evropskom sudu. Sve ovo utiče na održavanje i produblјivanje percepcije građana/ki o pravnoj nesigurnosti, a obaveza države jeste da preko svih svojih institucija na nacionalnom nivou obezbijedi djelotvoran sistem garancija i vladavinu prava kod svih pravosudnih institucija.

Pored navedenog, poseban izazov predstavlja **prekomjerna dužina trajanja upravnih postupaka**, kako pred prvostepenim i drugostepenim javnopravnim organima, tako i pred Upravnim sudom Crne Gore, po upravnom sporu, pokrenutom radi ocjene zakonitosti upravnih akata javnopravnih organa.

Naime, iako su Zakonom o upravnom postupku jasno i precizno propisani rokovi za odlučivanje javnopravnih organa i to rok od 30 dana za donošenje prvostepenog rješenja, koji može biti produžen za najduže 15 dana (članovi 114 i 115 Zakona o upravnom postupku), te rok od 45 dana za odlučivanje drugostepenog javnopravnog organa (član 130 Zakona o upravnom postupku), navedeni zakonski rokovi se ne poštuju, a nadležni državni organi i odgovorna lica za to ne snose nikakve posljedice. Posljedice trpe isključivo građani, koji godinama čekaju na zadovoljenje pravde i na rješavanje njihovih prava i pravnih interesa, koja su vrlo često i od životnog značaja.

Kao ilustrativan primjer navodimo predmet *Jovašević i drugi protiv Crne Gore*, u kojem upravni postupak traje već gotovo 13 (trinaest) godina pred prvostepenim javnopravnim organom i isti u trenutku izrade ovog Izvještaja još uvijek nije okončan, i pored utvrđene povrede člana 6 Konvencije od strane Evropskog suda, koji tokom ispitivanja cjelokupne dokumentacije nije našao nijednu činjenicu ili argument koji bi opravdao sveukupnu dužinu trajanja postupaka pred nacionalnim organima. Kancelarija zastupnika je u više navrata ukazivala na neophodnost hitnog postupanja u navedenom predmetu, a pisanim putem se obraćala i ministru finansija kako bi se predmetni postupak okončao u najkraćem roku. U trenutku sačinјavanja ovog Izvještaja, navedeni predmet se ponovo nalazi u radu pred Upravnim sudom Crne Gore, u kom smislu se radi o trećem odlučivanju u konkretnom

predmetu od strane Upravnog suda. Pravilno i ciljno tumačenje odredbi Zakona o upravnom sporu svakako ne podrazumijeva mogućnost da se pojedini predmeti vraćaju kroz upravni spor više puta na odlučivanje. Navedeni predmet ukazuje na suprotno postupanje, odnosno na nedostatak i sistemski problem u postupku odlučivanja.

Kada se trajanju upravnog postupka pred javnopravnim organima doda i trajanje upravnog spora pred Upravnim sudom Crne Gore (prosječno trajanje upravnog spora u 2022. godini je iznosilo 532.4 dana⁷), koji postupa po tužbama protiv prvostepenih i drugostepenih upravnih akata, ali i u slučaju ćutanja uprave, te u tom smislu vrši kontrolu zakonitosti rada javne uprave, možemo zaključiti da crnogorski građani zaista dugo čekaju na rješenje svojih prava i pravnih interesa, koji su, često i od životnog značaja.

Poseban osvrt u ovogodišnjim preporukama svakako zaslućuje činjenica da je Evropski sud Kancelariji zastupnika tokom izvještajne godine komunicirao 7 (sedam) predmeta povodom pritućbi podnosioca predstavki, **bivših radnika privrednog društva „Radoje Dakić“ AD Podgorica - u stećaju, u vezi dućine trajanja neizvršenja pravosnaćnih i izvršnih presuda i sudskih poravnanja domaćih sudova, kao i dućine trajanja stećajnog postupka pred Privrednim sudom Crne Gore (ćlan 6 Konvencije), a navedeno u vezi mirnog ućivanja imovine (ćlan 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju).**

Imajući u vidu da je predmetni postupak nad stećajnim dućnikom otvoren 19. decembra 2016. godine, da je Evropski sud u brojnim predmetima utvrćivao povredu konvencijskih prava, kada je stećajni postupak trajao duće od jedne godine (vidjeti *mutatis mutandis* presude *Bugarić protiv Srbije, Crnišanin i drugi protiv Srbije, Kaćapor i drugi protiv Srbije*), da je tokom trajanja navedenog postupka došlo do promjene stećajnog upravnika i stećajnog sudije iz opravdanih razloga, cijenim da je neophodno da Privredni sud Crne Gore uloći dodatne napore, kako bi se dosljednom primjenom evropskih i mećunarodnih standarda okonćao predmetni stećajni postupak. Podsjećanja radi, načelo vladavine prava zahtijeva od nadlećnih drćavnih organa djelotvorno sprovoćenje pravde kroz pravo na sućenje u razumnom roku, te blagovremeno izvršenje sudskih odluka, kako bi pravni sistem bio efikasan, ne samo u teoriji, već i u praksi.

⁷ Izvještaj o radu Upravnog suda Crne Gore za 2022. godinu, str. 27, dostupan na linku: https://sudovi.me/static//uscg/doc/Izvjestaj_o_radu_Upravnog_suda_Crne_Gore_za_2022_godinu.pdf

Kao što je navedeno pred Odjeljenjem za izvršenje presuda Evropskog suda Komiteta ministara, već duži niz godina nalazi se grupa predmeta koja još uvijek izvršena i zatvorena konačnim Rezolucijama, a tiče se nedjelotvorne istrage u postupcima torture i zlostavljanja od strane policijskih službenika. Uvažavajući i činjenicu da se ovaj izvještaj sačinjava i podnosi u trenutku kada je crnogorska, ali i međunarodna javnost, upoznata sa određenim video zapisima i fotografijama policijske torture nad licima lišenim slobode, svakako da posebnu pažnju posvećujemo i ovoj grupi predmeta.

Podsjećanja radi Evropski je sud u određenom broju presuda donijetih protiv Crne Gore jednoglasno utvrdio da je država prekršila procesni aspekt zabrane mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (član 3 Konvencije) **zbog nedjelotvorne istrage zlostavljanja od strane policijskih službenika**, jer nadležni državni organi, prvenstveno tužilaštvo i policija, nijesu sproveli efikasnu i djelotvornu istragu kako bi identifikovali počiniocce i adekvatno ih kaznili. Stoga, **ponovo ukazujem da istraga treba da bude takva da može da dovede do utvrđivanja činjenica i okolnosti predmeta i ukoliko se ustanovi da su navodi tačni, mora dovesti do identifikovanja i kažnjavanja odgovornih lica. Istraga mora biti adekvatna, temeljna, brza, nezavisna i nepristrasna, što je i neophodno je da bi se održalo javno povjerenje u rad pravosudnih institucija, te obezbijedila vladavina prava i zaštita temeljnih ljudskih prava.**

Nadalje, tri predmeta u kojima je utvrđena povreda člana 3 Konvencije, još uvijek nijesu zatvorena od strane Komiteta ministara Savjeta Evrope, imajući u vidu da isti preduzete individualne mjere crnogorskih državnih organa nije ocijenio kao zadovoljavajuće. Ukoliko nadležni državni organi, konkretno tužilaštvo i policija, ne budu postupali u skladu sa međunarodnim standardima u kontekstu djelotvorne istrage, Crna Gora rizikuje da predmetne presude budu stavljene pod pojačan nadzor Komiteta ministara (*enhanced supervision*), što bi se nepovoljno odrazilo na njen međunarodnopravni položaj i ugled. S tim u vezi, od naročitog značaja je i edukacija državnih tužilaca i službenika policije u pogledu sprovođenja djelotvorne istrage i njihovih prava i obaveza u tom smislu, s posebnim osvrtom na standarde ustanovljene u praksi Evropskog suda i primijenjene u navedenim presudama, koju je neophodno sprovesti preko Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu i Uprave za ljudske resurse.

Kao što se može vidjeti, i ovim Izvještajem kao i prethodnim koji su podnošeni od strane ovog Zastupnika, predloženi su glavni nedostaci unutar nacionalnog pravnog Sistema, a koji se tiču kako samog rada određenih institucija, tako i tumačenja prava, što je sve od strane Evropskog suda presudama i odlukama apostrofirano.

Polazeći od nadležnosti koja stoji pred Zastupnikom države pred Evropskim sudom, u pogledu izvršenja presuda pred Komitetom ministara, u obavezi sam da ukažem na određene propuste koji su učinjeni od strane državnih organa i zbog kojih je država Crna Gora tužena obavezana na naknadu pravičnog zadovoljenja koja se isplaćuje iz budžeta Crne Gore.

Ukazivanje na određene propuste koji su do toga doveli tiče se isključivo otklanjanja tih nedostataka i preventivnog djelovanja da se ti propusti ne bi ponavljali. U svakom slučaju, svi zaposleni u javnom sektoru treba da rade na razvijanju svijesti i odgovornosti u ličnom kapacitetu, kako bi unaprijedili svoje postupanje i doveli ga u sklad sa međunarodnim standardom kojem kao država stremimo. Ovakva preporuka, data u dobroj vjeri, odnosi se i na sudsku granu vlasti, koju vrše sudski i tužilački organi.

Upravo zbog činjenice da je Kancelarija zastupnika i prethodnih godina isticala značaj utvrđivanja odgovornosti svakog pojedinačnog organa i/ili pojedinca koji je svojim djelovanjem doveo do kršenja nekog od Konvencijom zaštićenih ljudskih prava i sloboda, u ovom Izvještaju ćemo to ponoviti i posebno apostrofirati.

Kao jedan od načina koji se primjenjuje u većem dijelu država Visokih strana ugovornica i koji se u praksi pokazao kao djelotvoran i doprinio je poboljšanju i povećanju same individualne odgovornosti i jačanju svijesti u radu nosilaca javnih ovlašćenja jeste **model finansijske odgovornosti samog organa koji je doprinio kršenju ljudskih prava utvrđenog od strane Evropskog suda**. Ponovićemo da se taj model sprovodi kroz dvije faze:

a) **isplate dosuđenog pravičnog zadovoljenja**, koja bi se vršila iz posebnog odjela Budžeta države (što je u nadležnosti Ministarstva finansija), kako bi se izbjeglo kašnjenje u isplati, plaćanje zatezne kamate i očuvala međunarodna reputacija države;

b) zatim, zatražila bi se **refundacija isplaćenog iznosa pravičnog zadovoljenja**, koja bi se sprovodila na teret budžeta državnog (upravnog i sudskog) organa, organa državne uprave, organa lokalne samouprave, odnosno lokalne uprave, pravnog lica ili drugog subjekta koji vrši

javna ovlašćenja, čijim je pojedinačnim aktom, radnjom ili nepostupanjem nastupila povreda Konvencije.

Ova vrsta “finansijske kontrole” svakako bi povećala stepen odgovornosti u radu organa koji su doveli do povrede konvencijskih prava, što bi preduprijedilo kršenje ljudskih prava i sloboda na nacionalnom nivou, primjenom standarda Evropskog suda, posebno načela supsidijarnosti, prema kojem je na državi da svojim građanima obezbijedi zaštitu ljudskih prava i sloboda na primarnom nivou, kako isti ne bi zaštitu svojih prava tražili na sekundarnom nivou, odnosno pred Evropskim sudom.

2. Zaključci

Zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava predlaže da Vlada Crne Gore razmotri predmetni Izvještaj i donese sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Usvaja se **Izvještaj o radu Kancelarije zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2022. godinu;**

2. Zadužuju se **Ministarstvo unutrašnjih poslova i Uprava policije** da obezbijede obuku, na svim niovima, službenicima koji izvršavaju zakone, o načinu preduzimanja radnji u cilju prikupljanja dokaza i sprovođenja djelotvorne istrage, sa posebnim fokusom na pravila koja određuju upotrebu sile;

- da prenesu znanja i vještine u oblasti prevencije kršenja apsolutnog prava iz člana 3 Konvencije (zabrana mučenja), sa posebnim osvrtom na isticanje apsolutnih zabrana i nulte tolerancije u prekoračenju službenih ovlašćenja koje mogu imati karakter mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, a u cilju sprječavanja budućih povreda apsolutne zabrane mučenja iz člana 3 Konvencije.

3. Zadužuje se **Ministarstvo javne uprave** da:

- u saradnji sa Upravom za ljudske resurse nastavi sa realizacijom posebnog programa obuke o standardima Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, za sve zaposlene koji obavljaju poslove srednjeg i visokog rukovodnog kadra u državnim organima, organima državne uprave i službama lokalne samouprave i javnim ustanovama, kao i za ovlašćena službena lica koja vode upravni postupak i donose upravne akte koji mogu biti

predmet sudskog postupka pred Upravnim sudom Crne Gore, kako bi se preduprijedilo kršenje prava na suđenje u razumnom roku i drugih ljudskih prava i osnovnih sloboda u upravnom postupku, sa posebnim osvrtom na rad Komisija za povraćaj i obeštećenje;

- sprovede djelotvoran i efikasan nadzor nad sprovođenjem Zakona o upravnom postupku, naročito u oblasti blagovremenog postupanja i donošenja upravnih akata od strane prvostepenih i drugostepenih javnopravnih organa u zakonskom roku, kako bi se spriječila potencijalna povreda prava na pravično suđenje od strane države Crne Gore i nadležnih organa i obezbijedila pravna sigurnost, a sve u skladu sa međunarodnim standardima.

4. Preporučuje se **Vrhovnom državnom tužilaštvu Crne Gore i Tužilačkom savjetu Crne Gore:**

- da sprovedu kontrolu dosljedne primjene Uputstva Vrhovnog državnog tužilaštva Crne Gore opšteg karaktera *Tu.br. 10/19 od 27. juna 2019. godine* i po tom osnovu izrade analizu rada postupajućih tužilaca u predmetima torture od strane policijskih službenika, te ukažu na neophodnost intenziviranja rada i ulaganja dodatnih napora, kako bi istraga u navedenim predmetima bila adekvatna, temeljna, nezavisna i nepristrasna, u skladu sa evropskim i međunarodnim standardima;

- ukoliko nakon dobijene analize, smatraju neophodnim unaprijeđenje navedenog Uputstva, da preduzmu mjere u skladu sa efikasnim i djelotvornim okončanjem krivičnih postupaka koji se vode pred Državnim tužilaštvom, u predmetima torture od strane policijskih službenika;

- da posebno razmotre mogućnost formiranja posebnog tima obučених tužilaca za navedenu oblast u čijoj nadležnosti bi bili predmeti torture od strane policijskih službenika, kako bi se na adekvatan način ispunila pozitivna obaveza države po pitanju sprovođenja djelotvorne istrage u navedenim predmetima.

5. Preporučuje se **Ustavnom sudu Crne Gore** da:

u cilju obezbjeđivanja prava na pravično i javno suđenje iz člana 32 Ustava Crne Gore i analogno tome prava na pravično suđenje (prava na suđenje u razumnom roku) iz člana 6 Konvencije, kao i sprječavanja budućih povreda prava na pravično suđenje zbog prekomjerne dužine trajanja postupaka pred tim sudom, koje mogu biti utvrđene od strane Evropskog suda, a time i materijalnog opterećenja Budžeta Crne Gore:

- sačini statistički pregled svih podnijetih ustavnih žalbi, te uz dosljednu primjenu standarda Evropskog suda u pogledu dužine trajanja postupaka, donese plan i program rješavanja svih predmeta u kojima postupak pred Ustavnim sudom Crne Gore nije kompatibilan sa zahtjevom „razumnog roka“ u skladu sa praksom Evropskog suda, sa rokovima i indikatorima uspjeha;
- prilikom uzimanja u rad predmeta po ustavnim žalbama, uzme u obzir ne samo vremensku odrednicu podnošenja ustavne žalbe, već i ukupno trajanje postupka pred nadležnim redovnim sudovima, značaj predmeta u političkom i socijalnom smislu, a posebno one predmete u kojima se pokreću pravna pitanja koja se smatraju prioritarnim u redovnom sudskom postupku.

6. Preporučuje se **Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu** da:

u cilju dodatne edukacije nosilaca pravosudnih funkcija i širenja svijesti o Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i sloboda, te potpunije i dosljednije implementacije standarda i prakse Evropskog suda za ljudska prava:

- obezbijedi svim sudijama, državnim tužiocima, savjetnicima i pripravniciima na radu u sudovima i državnim tužilaštvima Crne Gore, upoznavanje sa **platformom Evropskog suda za razmjenu znanja i praksi (ECHR-KS)**, koja je namijenjena nacionalnim pravosudnim institucijama i pravnim praktičarima iz svih 46 država članica, uz dostavljanje uputstva za njeno korišćenje koje je od strane Kancelarije zastupnika dostavljeno;
- nastavi sa kontinuiranim stručnim usavršavanjem i obukom sudija, državnih tužilaca, savjetnika i pripravnika u sudovima i državnim tužilaštvima u vezi apsolutne zabrane mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja iz člana 3 Konvencije i obaveze sprovođenja djelotvorne istrage u tom smislu, s posebnim akcentom na presude Evropskog suda u predmetima *Siništaj i drugi protiv Crne Gore* i *Baranin i Vukčević protiv Crne Gore*;
- nastavi sa kontinuiranim stručnim usavršavanjem i obukom sudija, državnih tužilaca, savjetnika i pripravnika u sudovima i državnim tužilaštvima u oblasti prava na poštovanje privatnog i porodičnog života iz člana 8 Konvencije, sa posebnim akcentom na Zakon o zabrani zlostavljanja na radu i presudu *Špadijer protiv Crne Gore*, u cilju djelotvornije i dosljednije primjene ovog zakona u skladu sa međunarodnim standardima i u duhu Konvencije, što bi sveukupno sa drugim preduzetim mjerama doprinijelo većoj zaštiti potencijalnih žrtava mobinga;

7. Preporučuje se **Upravnom sudu Crne Gore** da preduzme sve neophodne mjere kako bi se smanjila prekomjerna dužina trajanja upravno-sudskih postupaka, a posebno onih postupaka koji se već više puta („*ping-pong*“) nalaze pred tom sudskom instancom, uz poštovanje načela i standarda za njihovu dužinu trajanja, shodno praksi Evropskog suda, kako bi se predmetni postupci okončali u skladu sa zahtjevom „razumnog roka“. Posebnu pažnju u rješavanju u razumnom roku treba posvetiti predmetima koji se tiču povraćaja i obeštećenja, a u kojima je Evropski sud u više navrata utvrdio povredu prava na pravično suđenje.

8. Preporučuje se **Privrednom sudu Crne Gore** da preduzme sve neophodne mjere u kontekstu dužine trajanja stečajnih postupaka koji se nalaze u radu pred tim sudom, uz poštovanje načela i standarda za njihovu dužinu trajanja, shodno praksi Evropskog suda, kako bi se predmetni postupci okončali u skladu sa zahtjevom „razumnog roka“ i obezbijedilo poštovanje načela pravne sigurnosti i vladavine prava, a samim tim preduprijedile i potencijalne buduće materijalne obaveze države Crne Gore koje bi po tom osnovu snosila zbog prekomjerne dužine trajanja navedenih postupaka.

**Zastupnica Crne Gore pred
Evropskim sudom za ljudska prava
Valentina Pavličić, s.r**